

คู่มือปฏิบัติงาน

Ψ

ของ นางสาวมุกมณีย์ ภูวงค์

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

คำนำ

จากสถานการณ์ปัจจุบัน นักเรียนบางส่วนประสบปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากผู้ใกล้ชิด ปัญหาการเสพติดสารและเสพติดพฤติกรรม ปัญหาครอบครัวของนักเรียน ปัญหาสังคม ชุมชนที่อยู่ใกล้ชิตนักเรียน และอื่น ๆ และปัญหาความรุนแรงของพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง รังแกกัน (Bully) นักเรียนมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงเลียนแบบต่อ ๆ กันมา และนักเรียนเลียนแบบจาก Social Media ที่เรียกว่า Cyber Bully เป็นการระราน กลั่นแกล้ง ให้อาย การด่าว่า การข่มขู่ หรือการรังแกผู้อื่นทางสื่อสังคมต่าง ๆ เช่น Facebook, Twitter, Instagram และ Line

ปัญหาดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการป้องกันดูแล คัดกรอง เยียวยา และแก้ไขปัญหามาให้นักเรียน ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดให้ทุกเขตพื้นที่มีนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีทักษะในการแปลผลเครื่องมือจิตวิทยาการศึกษา ให้คำปรึกษานักเรียนรายบุคคล ปรึกษาปัญหาที่ซับซ้อน รวมทั้งให้คำปรึกษาแก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองได้ โดยมีบทบาทสำคัญ ดังนี้ (๑) ประเมินเพื่อวินิจฉัยทางจิตวิทยาการศึกษา (๒) ให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา (๓) ศึกษานักเรียนเป็นรายกรณี หรือกลุ่ม (๔) เป็นที่ปรึกษาให้กับครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารในโรงเรียน (๕) ประยุกต์องค์ความรู้ทางด้านจิตวิทยา (๖) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนักเรียนและจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศ

มุกมณีย์ ภูวงค์

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

สารบัญ

หน้า

ลักษณะนักเรียนที่เสี่ยงต่อการมีปัญหาและนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพจิต	๑
ปัญหาสุขภาพจิตนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา	๒
การคัดกรองสุขภาพจิต	๖
เครื่องมือการคัดกรอง	๗
พัฒนาการเด็กและวัยรุ่น	๘
การให้คำปรึกษา	๒๔
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านสุขภาพจิตโรงเรียน	๓๖
บรรณานุกรม	๓๗

ลักษณะนักเรียนที่เสี่ยงต่อการมีปัญหาและนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพจิต

สาเหตุของการเสี่ยงต่อการมีปัญหาสุขภาพจิต

๑. จากตัวเด็ก

๑.๑ กรรมพันธุ์ เด็กบางรายที่มีปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์จิตใจ อาจมีสาเหตุจากความผิดปกติที่ถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ในเด็กที่เป็นโรคซึมเศร้า

๑.๒ เชื้อไวรัส ภาวะระดับเซโรโทนินเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก เด็กที่มีปัญหาสุขภาพจิตมีทั้งเด็กเชื่องช้าปัญญาต่ำและเด็กฉลาด

๑.๓ สุขภาพร่างกาย เด็กที่เจ็บป่วยบ่อย เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการเป็นสาเหตุของความเครียดและความขัดแย้งทางใจ รวมไปถึงปัญหาทางบุคลิกภาพ และกลไกการปรับตัวทางสังคมที่ไม่เหมาะสม

๑.๔ ลักษณะบุคลิกภาพของตัวเอง เช่น เด็กที่มีลักษณะเก็บตัวแยกตัวแสดงออก

ด้านอารมณ์ไม่เหมาะสม ทักษะทางสังคมบกพร่อง

๒. จากสิ่งแวดล้อม

๒.๑ ภาวะของครอบครัว ครอบครัวไม่สมบูรณ์ พ่อแม่หย่าร้างกัน การเสียชีวิตของบุคคลในครอบครัว เด็กอาศัยอยู่กับคนอื่น เช่น พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง ญาติพี่น้องรูปแบบของครอบครัวที่พ่อหรือแม่ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมหรือในบรรยากาศของครอบครัวไม่มีความสุข

๒.๒ ฐานะทางครอบครัว เด็กที่เกิดในครอบครัวยากจนอาจได้รับความขัดแย้งทางใจในลักษณะของการขาดสิ่งสนับสนุน สิ่งช่วยทางสังคม เช่น ของเล่น เสื้อผ้าราคาแพง การถูกดูหมิ่นจากสังคม การขาดความภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนเด็กที่เกิดในครอบครัวที่มั่งคั่งได้รับการตามใจมากเกินไปก็อาจกลายเป็นมีปัญหาทางสุขภาพจิตได้ รวมทั้งเด็กที่มีฐานะทางครอบครัวเปลี่ยนแปลงกะทันหัน เช่น การล้มละลายเพราะเศรษฐกิจตกต่ำ พ่อตกงาน

๒.๓ การเลี้ยงดู อิทธิพลของการเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กเกิดปัญหา เช่น การปกป้องเด็กมากเกินไป การเลี้ยงดูที่ปฏิเสธไม่รับเด็กเป็นลูก การเลี้ยงดูอย่างปล่อยปละละเลยการตั้งความคาดหวังกับเด็กมากเกินไป พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ผิดหรือเลี้ยงดูโดยมีปฏิสัมพันธ์กันแบบคนโรคประสาท หรือโรคจิต ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี หรือการสื่อสารไม่เหมาะสม เป็นต้น

๒.๔ สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ภาวะกดดันจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ เช่น ชุมชนแออัด แหล่งที่มีอบายมุขและผลกระทบจากสื่อต่างๆ(ลักษณะพฤติกรรมและการแสดงออกที่บ่งบอกว่าเสี่ยงต่อการมีปัญหาสุขภาพจิต

๑. การแสดงออกทางพฤติกรรม

๑.๑ การแต่งกาย แต่งกายผิดระเบียบสกปรก มอมแมมไม่เอาใจใส่ดูแลตัวเอง

๑.๒ ลักษณะท่าทาง กระด้างก้าวร้าว ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่สุภาพไม่ทำตามคำสั่ง ดื้อดึงเหม่อลอย เก็บตัว เชื่องซึม

๑.๓ การพูด - พูดก้าวร้าวไม่สุภาพ ไม่เหมาะสม โต้เถียงเสียงดังและอะไรวาย พูดน้อย ไม่อยากพูด เจียบซึม

๑.๔ การเรียน การเรียนตกต่ำ ไม่สนใจการเรียน หนีเรียน มาโรงเรียนสายประจำ

๑.๕ พฤติกรรมทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน มั่วสุมทางเพศกับเพื่อนชายหญิง

๑.๖ ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวหรือเพื่อนไม่ดี มีเพื่อนน้อย

๑.๗ อื่น ๆ เช่น พกอาวุธ หรือใช้สารเสพติด

๒. การแสดงออกด้านอารมณ์ และความคิด

๒.๑ อารมณ์รุนแรง โกรธง่ายฉุนเฉียว ไม่รู้จักระงับอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้

๒.๒ วิตกกังวล เครียด ย้ำคิดย้ำทำ

๒.๓ ซึมเศร้าอ่อนไหวง่าย น้อยอกน้อยใจไม่มีเหตุผล

ปัญหาสุขภาพจิตนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา

● ปัญหาด้านการเรียนรู้

- โรคบกพร่องทางสติปัญญา (Intellectual Disabilities : ID)

ปัจจุบันใช้คำว่า “บกพร่องทางสติปัญญา” แทน “ภาวะปัญญาอ่อน” โดยมีระดับสติปัญญา (IQ) ต่ำกว่า ๗๐ ซึ่งเป็นความผิดปกติที่เกิดขึ้นใน Developmental Period ซึ่งส่งผลให้เกิดความบกพร่อง มีข้อจำกัดด้านสติปัญญาและความสามารถในการปรับตัว ใน ๓ Domains หลัก คือ

- The Conceptual domain (ความคิด)
- The social domain (สังคม)
- The practical domain (การกระทำ)

- โรคบกพร่องด้านการเรียนรู้ (Learning Disorder : LD)

โรคบกพร่องด้านการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยการบกพร่องทางการอ่าน การเขียน และคำนวณ ความบกพร่องนี้อาจจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการใช้ชีวิต สาเหตุของความบกพร่อง อาจเกิดจากการได้รับบาดเจ็บทางสมอง กรรมพันธุ์ และสิ่งแวดล้อม

- โรคสมาธิสั้น (Attention Deficit Hyperactive Disorder : ADHD)

โรคสมาธิสั้น คือ ความผิดปกติของสมองที่ทำให้เด็กมีความบกพร่องของสมาธิและความสามารถในการควบคุมตัวเอง

อาการสำคัญ

๑. อาการขาดสมาธิ คือการที่เด็กไม่สามารถคงความสนใจหรือจดจ่อในกิจกรรมที่ทำอยู่ได้ และถูกรบกวนจากสิ่งเร้าที่ไม่สำคัญได้ง่าย จนไม่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ให้แล้วเสร็จตามเป้าหมายได้ตามความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ อาการขาดสมาธินี้สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมภายนอกที่เด็กจะคงความสนใจต่อกิจกรรมต่างๆ ได้แค่ช่วงเวลาสั้นๆ ไม่สามารถให้ความสนใจในรายละเอียดของกิจกรรมอย่างรอบคอบ

๒. อาการชน อยู่ไม่นิ่ง คือการที่เด็กชน อยู่ไม่นิ่งและมีการเคลื่อนไหวที่มากผิดปกติกว่าเด็กในระดับพัฒนาการเดียวกัน เด็กจะไม่สามารถควบคุมตนเองให้อยู่นิ่งๆ ได้เป็นเวลานานเพียงพอที่จะทำกิจกรรมส่วนใหญ่ให้แล้วเสร็จ มักทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเร่งรีบ ขาดความระมัดระวังจนเกิดความเสียหายหรือได้รับบาดเจ็บบ่อยๆ พฤติกรรมที่บ้าน เด็กจะเดินหรือวิ่งไปมา กระโดด ปนปายโลดโผน สงเสียงดัง เกือบตลอดเวลา ไม่สามารถทำกิจกรรมที่ต้องการความสงบร่วมกับผู้อื่นได้ในขณะทำกิจกรรมต่างๆ อยู่ก็จะมีการเคลื่อนไหว ขยับแขนขาตลอดเวลาพฤติกรรมในห้องเรียน เด็กมักหยุดหยิก อยู่ไม่นิ่ง เล่นคนเดียว ลูกเดินหรือหันไปแกล้งแหย่เล่น ชวนเพื่อนคุย จนรบกวนการเรียนของเพื่อนในห้อง

๓. อาการหุนหันพลันแล่น คือการที่เด็กจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างทันทีทันใดโดยไม่ทันได้ยั้งคิดหรือไตร่ตรองถึงผลที่ตามมาของพฤติกรรมตนเอง ไม่ได้ไตร่ตรองถึงทางเลือกอื่นในการตอบสนองต่อสิ่งเรานั้น อาการหุนหันพลันแล่นจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมใจร้อน พุดหรือกระทำการต่างๆ โดยไม่ทันยั้งคิด มักมีพฤติกรรมรุนแรงทั้งในขณะที่เล่นกับเพื่อน และยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อมีอารมณ์โกรธ ควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ได้ไม่สามารถรออะไรได้นาน จะหงุดหงิดกระวนกระวายใจ มักพุดแทรกหรือตอบคำถามโดยที่ยังฟังผู้อื่นพูดไม่จบ เป็นต้น

ซึ่งอาการสำคัญเหล่านี้มักพบในสิ่งที่คุณครูมักจะเขียนในสมุดพก คือ ไม่ค่อยตั้งใจเรียน ขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย ชอบคุยในห้องเรียน ขาดความรอบคอบ ทำงานไม่เรียบร้อย วอกแวกง่าย ต้องคอยกระตุ้นบ่อย ๆ อยู่ไม่นิ่ง ชอบลูกเดินในห้องเรียน

- โรคออทิสติก (Autism Spectrum Disorders: ASD)

โรคออทิสติก เป็นความบกพร่องด้านพัฒนาการ เกิดจากภาวะการทำงานที่ผิดปกติของสมอง ผู้ป่วยออทิสติกมักมีปัญหาในทักษะต่างๆ ดังนี้

๑. การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้ป่วยออทิสติกจะมีปัญหาด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง คล้ายกับอยู่คนเดียวในโลก การเข้าสังคมของเด็กออทิสติกจะมีลักษณะ เช่น ไม่เล่นแบ่งปันของเล่นกับเด็กอื่น ไม่เข้าใจกฎกติกา และไม่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ เป็นต้น

๒. การสื่อสาร โดยผู้ป่วยออทิสติกมักไม่สามารถสื่อสารผ่านการพูด อ่าน เขียน หรือเข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นสื่อสารได้ ไม่เข้าใจภาษากาย หรืออาจสามารถเข้าใจช้ากว่าผู้อื่นอย่างมาก

๓. ด้านพฤติกรรม ผู้ป่วยออทิสติกมักไม่สามารถทำกิจกรรมที่มีหลายขั้นตอนได้ โดยจะทำกิจกรรมเดิมซ้ำๆ มีพฤติกรรมกระตุ้นตนเอง เช่น การโยกตัว โบกมือ เตะลิ้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมกาดานอาหารซ้ำๆ

สิ่งที่คุณจะสังเกตเห็นได้ว่านักเรียนมีแนวโน้มมีอาการของโรคออทิสติก

๑. เด็กไม่สบตา มักมองอย่างไร้จุดหมาย หรือมองเฉพาะสิ่งที่สนใจเท่านั้น
๒. ไม่มีการสื่อสาร
๓. บอกความต้องการของตนเองไม่ได้

● ปัญหาด้านจิตใจ

- **ภาวะซึมเศร้า (Depression)** อาการและการแสดงออกของภาวะซึมเศร้าในเด็ก

๑. ด้านอารมณ์ เด็กจะมีอารมณ์เศร้า หรือบางรายอาจมีอาการหงุดหงิด ท้อแท้ เบื่อหน่าย เก็บตัว โดยอารมณ์เศร้าอาจจะเกิดขึ้นเองโดยไม่มีสาเหตุ ไม่มีความสุขความเพลิดเพลินเมื่อทำกิจกรรมที่ชอบ รู้สึกผิด โทษตัวเอง รู้สึกไร้ค่า อยากฆ่าตัวตาย
๒. ด้านพฤติกรรม พฤติกรรมของเด็กจะเปลี่ยนไปที่พบบ่อย คือ หงุดหงิด ฉุนเฉียวง่าย หรืออาจจะเฉื่อยชา ขาดสมาธิ ผลการเรียนตก ความจำแย่งลง เกร
๓. ด้านร่างกาย อาจมีอาการ ปวดหัว นอนไม่หลับ หลับๆตื่นๆ หรือตื่นเร็วกว่าปกติ ในขณะที่บางรายนอนทั้งวัน ปวดท้อง อาหารไม่ย่อย ท้องอืด ไม่อยากกินอาหาร น้ำหนักลดลง หรือในขณะที่บางรายก็ทานอาหารมากเกินไป โดยจะตรวจไม่พบพยาธิสภาพทางกาย

- **ภาวะไม่ยอมไปโรงเรียน (School Refusal)**

ภาวะไม่ยอมไปโรงเรียนไม่เป็นการวินิจฉัยทางจิตเวชตามระบบ DSM-V แต่ถือว่าเป็นภาวะเร่งด่วนทางจิตเวชเด็ก เนื่องจากการนำเด็กกลับสู่โรงเรียนจะยิ่งยากมากขึ้นเรื่อย ตามระยะเวลาที่หยุดเรียน ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อเด็กและครอบครัวเป็นอย่างมากทั้งด้านการศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมักจะมีลักษณะการดำเนินดังต่อไปนี้

๑. มีปัญหาในการไปโรงเรียนจนส่งผลให้มีการขาดเรียนเป็นระยะเวลานาน
๒. มีปฏิกิริยาทางอารมณ์ที่รุนแรง เมื่อจะต้องไปโรงเรียน เช่น หวาดกลัว หวาดระแวง อาละวาด ก้าวร้าว รวมถึงมีอาการทางกายที่ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ปวดหัว ปวดท้อง
๓. ในช่วงเวลาเรียนเด็กมักจะอยู่ที่บ้านกับผู้ปกครองและไม่ได้พยายามจะปกปิดเรื่องการไม่ไปโรงเรียนจากการรับรู้ของผู้ปกครอง
๔. ไม่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม (antisocial behaviors) เช่น โกหก ลักขโมย รังแกคนอื่น ต่อมาลักษณะเหล่านี้ได้ถูกเรียกว่า เกณฑ์การวินิจฉัยของ Berg (Berg's criteria) ภาวะไม่ยอมไปโรงเรียนมีลักษณะแตกต่างจากการหนีเรียน (truancy) ที่เด็กมักจะปกปิดเรื่องนี้เป็นความลับจากผู้ปกครอง ไม่ค่อยมีปฏิกิริยาทางอารมณ์ที่รุนแรงถ้าต้องไปโรงเรียน ในช่วงเวลาเรียนเด็กมักจะอยู่ที่อื่นที่ไม่ใช่บ้านและมักจะมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมอื่น ๆ ร่วมด้วย

● ปัญหาด้านพฤติกรรม

- **ติดเกม (Game Addiction , Game Disorder)**

อาการติดเกมไม่ว่าเป็นรูปแบบดิจิทัลหรือวิดีโอเกม โดยมีพฤติกรรมการเล่นเกมนานต่อเนื่องซ้ำกันไปมาครั้งแล้วครั้งเล่า ภายใต้อาการชักชวนหลัก ๓ เรื่อง คือ

๑. ไม่สามารถควบคุมการเล่นเกมได้ ทั้งการเริ่มต้นเล่น ความถี่ ความรุนแรง ระยะเวลา การเลิกเล่นเกม ไปจนถึงบริบทอื่น ๆ

๒. การให้ความสำคัญกับการเล่นเกมเหนือกิจกรรมอื่นในชีวิตและกิจวัตรประจำวัน

๓. แม้พบผลเสียหรือเกิดผลกระทบในทางลบกับตัวเองก็ไม่สามารถหยุดเล่นเกมได้

- พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีแรงขับทางเพศมากกว่าช่วงวัยอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่เรื่องผิดปกติ แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ วัยรุ่นมีปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเฉพาะภายในตัวของวัยรุ่นเองตามธรรมชาติ และเหตุปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนสำคัญต่อการเอื้อให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อวัยรุ่นเองโดยตรงและสังคมโดยรวม ดังนั้นสิ่งที่สำคัญ คือ การแนะนำเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์อย่างถูกวิธีเพื่อป้องกันการท้องก่อนวัย และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

- พฤติกรรมเสี่ยงการใช้สารเสพติด

ปัญหายาเสพติดในวัยรุ่นนั้นอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว การเรียน ความรัก สิ่งแวดล้อม แบบอย่างในสังคม หรือแม้แต่ความอยากรู้อยากลองและความคึกคะนองในวัยรุ่น จากปัจจัยเหล่านี้ครอบครัวหรือผู้ปกครอง และโรงเรียน จึงมีส่วนอย่างยิ่งที่จะคอยดูแลให้ห่างไกลจากยาเสพติด นอกจากนี้ การรับทราบปัญหาการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นให้เร็วที่สุดก็เป็นสิ่งสำคัญและมีผลต่อการดูแลรักษาและป้องกันการกลับมาใช้ยาเสพติดซ้ำเป็นอย่างมาก

- ภาวะการปรับตัวผิดปกติ (Adjustment Disorder)

ภาวะการปรับตัวผิดปกติ มีสาเหตุชัดเจนจากภาวะความกดดัน ก่อให้ผู้ป่วยเกิดความเครียด จนไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมตามปกติวิสัยที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เกิดความบกพร่องในหน้าที่ การงาน การเรียนหรือการเข้าสังคมอย่างชัดเจน โดยอาการของภาวะผิดปกตินี้อาจมีการปรับตัวผิดปกติที่อาจมีอาการวิตกกังวล หงุดหงิด ตึงเครียด ตื่นเต้น เศร้า ซึม เสียใจ หรือรู้สึกสิ้นหวัง ประพฤติละเมิดสิทธิผู้อื่น ละเมิดต่อกฎเกณฑ์ เช่น หนีโรงเรียน ใช้ความรุนแรง เป็นต้น หรืออาจเป็นมีอาการข้างต้นหลายอาการร่วมกัน

- พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กและวัยรุ่น

การแสดงความก้าวร้าวของเด็กเล็กอาจเกิดขึ้นได้ เช่น พุดจาหยาบคาย ต่อว่า ไม่เคารพผู้อื่น หุบตี หยิก กัด ขว้างปา ทำลายสิ่งของหรืออาจรุนแรงถึงขั้นทารุณกรรมสิ่งมีชีวิตให้บาดเจ็บหรือล้มตาย และจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เด็กละเมิดสิทธิผู้อื่นจนเกิดความเสียหาย ทางร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สิน

1. ในเด็กเล็กมักจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น เมื่อไม่ได้ตั้งใจ อาจตีกันกระแทบเท้า ตี ฟาดแขนฟาดขา การมีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นครั้งคราวไม่ใช่สิ่งผิดปกติในวัยนี้

2. เด็กโต พฤติกรรมก้าวร้าวจะรุนแรงขึ้นกว่าในเด็กเล็ก มีทั้งก้าวร้าวทางวาจา เช่น ตะโกนด่าผู้อื่น หรือความก้าวร้าวทางกาย เช่น ตะบอง ทำร้ายร่างกายผู้อื่น หรือทำร้ายตนเอง

3. วัยรุ่น เป็นวัยที่พบความก้าวร้าวรุนแรงได้สูง และมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมได้บ่อยกว่าวัยเด็ก บางคนมีอารมณ์รุนแรงพลุ่งพล่านและแสดงความก้าวร้าวเมื่อคับข้องใจ อาจมีการตะบองทำลายข้าวของ

การคัดกรองสุขภาพจิต

การคัดกรองสุขภาพจิต (mental health Screening) เป็นการใช้ชุดเครื่องมือหรือการทดสอบแบบย่อและเฉพาะเจาะจง เพื่อระบุความเสี่ยงหรือโอกาสที่จะพบประเด็นเฉพาะทางสุขภาพจิต ปัญหาสุขภาพจิต หรือโรคทางจิตเวชในประชากรกลุ่มเป้าหมายเป้าหมายของการคัดกรองสุขภาพจิต เป็นการค้นหาปัจจัยเสี่ยง ลักษณะพฤติกรรม หรืออาการในระยะเริ่มแรกที่เป็นตัวทำนายความผิดปกติของจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรม แต่มีข้อควรระวัง คือ ไม่ใช่การวินิจฉัยโรค หรือบ่งชี้ว่ามีความผิดปกติเป็นกระบวนการในการคัดแยกประชากรออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามประเด็นเฉพาะ ปัญหาสุขภาพจิต หรือโรคทางจิตเวชที่มี คือ กลุ่มผู้ป่วย/กลุ่มที่มีปัญหา กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มปกติ เพื่อการส่งต่อตามขั้นตอนจนถึงการตรวจวินิจฉัยหาความผิดปกติทางจิตใจต่อไป หรือแนะนำให้กลุ่มเสี่ยงไปปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตามขั้นตอนการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตมักใช้ชุดเครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิตที่สามารถดำเนินการโดยบุคลากรวิชาชีพที่ได้รับการอบรมด้านการใช้เครื่องมือ นั้นๆ นอกจากนี้ยังมีการคัดกรองที่ให้ผู้สงสัยหรือสนใจด้านสุขภาพจิต สามารถทำการทดสอบด้วยตนเอง หรือทางระบบออนไลน์ เพื่อเป็นข้อมูลตัดสินใจเบื้องต้นได้ที่จะเข้าบำบัดรักษา หรือใช้พัฒนาสุขภาพจิตด้านต่าง ๆ ต่อไป

การใช้เครื่องมือคัดกรองในทางสุขภาพจิต มีข้อแตกต่างจากทั่วไปอยู่บ้าง คือ ไม่มีการตรวจทางห้องปฏิบัติการหรือเครื่องมือทดสอบที่วัดได้ชัดเจนเหมือนโรคทางกาย มีเพียงการใช้แบบสอบถาม (questionnaire) และการสังเกต (observation) ซึ่งมีการใช้ค่าคะแนนในแต่ละหัวข้อ แต่ละหมวด หรือคะแนนรวม เป็นเครื่องมือคัดกรองที่สำคัญ นอกจากนี้ ผลการคัดกรองยังยากที่จะตัดสินที่คะแนนจุดตัด (cut off point) ไม่สามารถสรุปว่าเป็นหรือไม่เป็นโรคแต่หมายถึงความเสี่ยงของโรค ปัญหา หรือภาวะที่สนใจ และคะแนนยังสะท้อนให้เห็นถึงระดับความรุนแรงของภาวะดังกล่าวได้ การคัดกรองสุขภาพจิตอาจนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเข้ารับการรักษาของผู้ป่วย เพื่อติดตามความก้าวหน้าในการรักษา ผลลัพธ์ และการเปลี่ยนแปลงของอาการ

จากสภาพความเป็นจริง พบว่า เด็กที่มีปัญหาสุขภาพจิต และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีอยู่ในทุกโรงเรียนและทุกชุมชน แต่จะพบได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่า มีระบบการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ ที่จะสามารถค้นหาเด็กกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มที่มีปัญหา เพื่อนำมาดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและทันทั่วทั้งปัญหาสุขภาพจิตเด็กวัยเรียน

ที่พบได้บ่อย สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาการเรียน เช่น สมาธิสั้น ออทิสติก ความบกพร่องทางการเรียนรู้ ความบกพร่องทางสติปัญญา เรียนรู้ช้า

ขาดแรงจูงใจในการเรียน

- เกม
2. ปัญหาพฤติกรรม เช่น ทะเลาะวิวาท ก้าวร้าว ตื้อต่อต้าน รังแกผู้อื่น โทก ลักขโมย ติด
 3. ปัญหาทางอารมณ์ เช่น วิตกกังวล ซึมเศร้า กลัวการไปโรงเรียน
 4. ปัญหาการปรับตัว เช่น เข้ากับเพื่อนไม่ได้

เครื่องมือการคัดกรอง

- แบบประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน SDQ
- แบบสอบถามพฤติกรรม PSC
- แบบคัดกรองนักเรียนที่มีภาวะสมาธิสั้น บกพร่องทางการเรียนรู้และออทิซึม KUS-SI
- แบบคัดกรองบุคคลที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- แบบสังเกตพฤติกรรม สำหรับเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ ภาวะบกพร่องของทักษะการเรียนรู้ โรคสมาธิสั้น และกลุ่มอาการออทิซึม
- แบบประเมินพฤติกรรม SNAP-IV
- แบบสำรวจพัฒนาการเด็ก PDDSQ
- แบบสอบวัดภาวะซึมเศร้าในเด็ก CDI
- แบบสอบถามผลกระทบจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสำหรับเด็ก CRIES-13
- แบบทดสอบการติดเกม GAST

พัฒนาการเด็กและวัยรุ่น

1. พัฒนาการ 4 ด้าน

1) ด้านอารมณ์

ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Theory)

วัยเด็กตอนต้น (อายุ 3-6 ปี)

ช่วงอายุ อายุ 3 - 6 ปี **ขั้นมีความคิดริเริ่มกับความรู้สึกล้ม (Initiative vs Guilt)**

เป็นระยะที่เด็กมีการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง เด็กมีการเลียนแบบผู้อยู่ใกล้ชิดหรือสิ่งแวดล้อมที่ตนรับรู้ มีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบลองอะไรใหม่ ๆ และในขั้นนี้เด็กจะย่างเข้าสู่ความรู้สึกไวในบริเวณวัยวะสืบพันธุ์ ฉะนั้น เด็กจะติดอยู่ที่ปมอดิปุส ถ้าเด็กได้รับความรักความเข้าใจและได้รับการสนับสนุนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จากทั้งพ่อและแม่ เด็กย่อมมีความมั่นใจในตนเอง กล้าซักถาม มีความคิดริเริ่ม แสดงความแสบคายในการแก้ปัญหาและพร้อมที่จะเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ (มณฑรา ธรรมบุศย์, ม.ป.ป.)

ในทางตรงกันข้าม เด็กที่ชอบสำรวจตรวจสอบค้นหาสิ่งต่างๆ เมื่อพ่อแม่เห็นว่าเป็นความชุกช่น แล้วตำหนิตีเดียหรือถ้าพ่อแม่เข้มงวดควบคุมความประพฤติตลอดเวลา เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองทำผิดเมื่อพยายามทำอะไรด้วยตัวของตัวเองจะมีความรู้สึกผิดบังเกิดขึ้น มีพฤติกรรมหลบเลี่ยง เฉื่อยชา ขาดความสนใจต่อสิ่งต่างๆ และยับยั้งการกระทำสิ่งต่าง ๆ เพราะกลัวจะถูกตีเดียหรือลงโทษ

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กเริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศ มาตรฐานทางศีลธรรมและการควบคุมอารมณ์ ครอบครัวจะเป็นแหล่งชี้แนะถึงสิ่งต่างๆ ในสังคมให้แก่เด็ก เด็กเริ่มสร้างบุคลิกภาพและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีจากการได้มีกิจกรรมและประสบการณ์ร่วมกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว การอบรมสั่งสอนโดยพ่อแม่ (จิราภรณ์ ชินคำ,ม.ป.ป.)

- **ขั้นที่ 4 ระยะเข้าโรงเรียน (School period) :** ขั้นเอาการเอางานกับความมีปมด้อย (Industry vs Inferiority)

ระยะนี้เด็กเรียนรู้ที่จะสร้างสรรค์ มีความคิดและพยายามทำกิจกรรมด้วยตัวเอง เป็นขั้นที่หุ่มเท ขยันเพื่อเกิดความสำเร็จ ชอบแข่งขันร่วมกับเพื่อนหรือกับกลุ่ม หากได้รับการสนับสนุนก็ยอมทำให้เด็กมีการพัฒนาบุคลิกภาพและมีความมานะเพียรพยายามที่จะแสวงหาสิ่งที่ท้าทายความสามารถและสติปัญญา

ในทางตรงกันข้าม จะทำให้เด็กมีความรู้สึกต่ำต้อยด้อยค่า ความรู้สึกว่าตนเองไม่เก่ง เกิดความท้อแท้ มีการหลบเลี่ยงการแข่งขันอาจต้องถอยกลับไปสู่วัยทารกอีกเพื่อหลีกเลี่ยงภาระอันต้องรับผิดชอบ

วัยรุ่น (อายุ 13-18 ปี)

- **ขั้นที่ 5 ระยะเวลาวัยรุ่น (Adolescent period) :** ขั้นการเข้าใจอัตลักษณ์ของตนเองกับไม่เข้าใจตนเอง (Identity vs role confusion)

เป็นระยะที่เริ่มสนใจเรื่องเพศ เป็นขั้นการค้นหาความเป็นตนเอง สร้างความเป็นตนเองโดยผู้ใหญ่และสังคมมีอิทธิพล ความรู้สึกเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเอง เข้าใจอัตลักษณ์ของตัวเอง รู้ว่าตัวเองต้องการอะไร มีความเชื่ออย่างไร และตนเองเป็นใคร

ในทางตรงกันข้าม จะเป็นผู้สับสนในเรื่องเวลา พะวงอยู่กับตนเอง ติดแน่นอยู่กับบทบาท ทำงานไม่ก้าวหน้า สับสนเรื่องเพศของตนเอง สับสนในเรื่องอำนาจ และค่านิยม หากไม่สามารถรวบรวมประสบการณ์ในอดีตได้ ก็จะไม่สามารถเข้าใจตัวเอง เกิดความสับสน และความขัดแย้ง

2) ด้านสังคม

ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Theory)

ช่วงอายุ 3 - 5 ปี ขั้นความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative vs. Guilt)

พัฒนาการของเด็กเป็นความรับผิดชอบร่วมกันทั้งเด็ก พ่อแม่ และชุมชน การได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ในสังคมจะเป็นการช่วยถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ค่านิยม ของสังคมให้แก่เด็กได้ทีละน้อย โดยมีผู้ใหญ่ช่วยกันประคับประคองให้เด็กพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ได้

กิจกรรมและแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม

เด็กวัยนี้ควรได้รับโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสามารถอย่างอิสระ เช่น การเล่น การคิด การประดิษฐ์ การจินตนาการต่างๆ และควรได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ซึมซับความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และหลักศีลธรรมจรรยา หากเด็กวัยนี้ได้รับการจำกัดในการทำกิจกรรม หรือถูกตำหนิ เมื่อคิดและทดลองทำสิ่งต่างๆ จะทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดคัดค้านหรือความรู้สึกผิดเกิดขึ้นเนื่องจากเขาไม่สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จตั้งใจและถูกไล่ออกหรือขัดขวางความสามารถของตนเอง ทำให้ความรู้สึกผิดเกิดสะสมในตัวเด็กและมีผลให้เด็กขาดความคิดสร้างสรรค์

ช่วงอายุ 6 - 11 ปี ขั้นความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกต่ำต้อย (Industry vs. Inferiority)

เด็กจะสนใจในสิ่งต่างๆ แล้วพยายามดัดแปลงให้มาสู่แบบฉบับของเขา ความสามารถในการเลียนแบบ จะปรากฏออกมาในรูปของ การเรียนรู้ภายในขอบเขตความสามารถของตัวเอง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม เด็กจะมองเห็นว่าพ่อแม่เป็นตัวแทนของสังคม เป็นแบบอย่างแก่เขา แต่เขายังต้องการตัวแบบอื่นๆ เพื่อการเปรียบเทียบด้วย เช่น เพื่อนของพ่อแม่ และพ่อแม่ของเพื่อน เป็นบุคคลสำคัญที่

ใหม่สำหรับเขา นอกจากนี้เพื่อนบ้าน เพื่อนในโรงเรียน เป็นสิ่งสำคัญทางสังคมที่เขาจะพิจารณา และคนแปลกหน้ากลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับเขา เด็กหญิงและเด็กชายจะแสวงหาผู้ใหญ่และบุคคลอื่นๆ เพื่อการวิเคราะห์ เขาคิดว่าพ่อแม่ยังไม่สมบูรณ์พอที่เขาจะเลียนแบบได้ครบทุกด้าน ในโลกของเด็กก็มีการสมมติตำแหน่งต่างๆ ที่สำคัญเหมือนผู้ใหญ่ เด็กมีความนับถือตนเองเป็นเกณฑ์เพื่อวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของตน เด็กจะแสวงหาตัวแบบจากครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษออกไป ทางด้านการปรับตัวของเด็กในสังคม เด็กจะมีการยอมรับตัวเองมากขึ้น นอกจากนี้โรงเรียน กลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกันและกลุ่มบุคคลทางศาสนา จะมีส่วนช่วยสนับสนุนการปรับตัวของเด็กได้เป็นอย่างดี ในช่วงวัยนี้เด็กเริ่มเปลี่ยนความผูกพันจากครอบครัวไปสู่สถาบันอื่นในสังคม

พัฒนาการระยะนี้จะมีผลต่อระยะวัยรุ่น โดยทั่วไปเด็กวัยรุ่นมักต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ชอบทำกิจกรรมต่างๆ สูงกว่าความสามารถตามการรับรู้ของตนเอง เป็นการทดลอง และเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง ในขณะที่ความกลัวความผิดพลาดหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น ก็เป็นแรงผลักดันให้เขาพยายามทำกิจกรรมนั้นๆ ให้สำเร็จ เด็กวัยรุ่นจะพยายามเอาชนะ เพื่อความสำเร็จซึ่งเป็นแนวทางไปสู่ความเชื่อมั่นในตัวเองเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ กล่าวได้ว่าเด็กวัยรุ่นมีพลังอย่างเพียงพอที่จะปรับตัวเพื่อความสำเร็จในการทำงาน มีความขยันขันแข็ง พยายามคิดทำ คิดผลิตสิ่งต่างๆ ให้เหมือนผู้ใหญ่ด้วยการทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจ การได้รับคำชมเชย เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกำลังใจ และมีความมานะพยายามมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามเด็กไม่ได้รับความสนใจ หรือผู้ใหญ่แสดงออกว่าสิ่งที่เขาทำเป็นเรื่องน่ารำคาญ เขาก็จะรู้สึกต่ำต้อย

กิจกรรมและแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม

1. แนะนำเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนได้อย่างเหมาะสม ให้รู้จักการยืดหยุ่น รู้จักการแพ้ ชนะ และให้อภัย เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลตามสภาพความเป็นจริง เพื่อลดความคาดหวังจากผู้อื่นในทุกๆ ด้าน
2. ฝึกพฤติกรรมการแสดงออกเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งพฤติกรรมทางด้านร่างกาย และคำพูด การจัดให้มีการแสดงบทบาทสมมติสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้อย่างเกิดทักษะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

ช่วงอายุ 12 - 20 ปี ชั้นความเป็นอัตลักษณ์กับความสับสนในบทบาท (Identity vs. Role Confusion)

องค์ประกอบสำคัญของการสร้างความรู้สึกเป็นเอกลักษณ์ของตนเองและผ่านพ้นความรู้สึกสับสนในตนเอง มีดังนี้ การเข้าใจในเอกลักษณ์ของตนเองช่วยให้เด็กวัยรุ่นเกิดความเข้าใจในปัญหาต่างๆ และช่วยในการตัดสินใจในอนาคต เช่น การเลือกอาชีพ การเลือกคู่ครอง เป็นต้น วัยนี้จะเริ่มห่างจากทางบ้าน ไม่ค่อยสนิทสนมคลุกคลีกับพ่อแม่พี่น้องเหมือนเดิม แต่จะสนใจเพื่อนมากกว่า จะใช้เวลากับเพื่อนนานๆ มีกิจกรรมนอกบ้านมาก ไม่อยากไปไหนกับทางบ้าน เริ่มมีความสนใจเพศตรงข้าม สนใจสังคมสิ่งแวดล้อม ปรับตัวเองให้เข้ากับกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่ม ของสังคมได้ดีขึ้น มีทักษะทางสังคมมากขึ้น รู้จักการสื่อสารเจรจา การแก้ปัญหา การประนีประนอม การยืดหยุ่นอ่อนโยน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น พัฒนาการทางสังคมที่ดีจะเป็นพื้นฐาน

มนุษย์-สัมพันธ์ที่ดี ความภาคภูมิใจในตนเอง และบุคลิกภาพที่ดี ถ้าบุคคลไม่สามารถปรับตัว หรือพบอุปสรรค ในพัฒนาการขั้นนี้ เขาจะเกิดความรู้สึกรุนแรง ซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพ และการแสดงออกของเขา

กิจกรรมและแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม

1. การแสดงออกหน้าชั้นเรียนหรือที่สาธารณะ การได้พูดหรือได้แสดงความคิดเห็นต่อหน้าคนหมู่มาก นับว่าเป็นประโยชน์เป็นการแสวงหาอัตลักษณ์ของตัวเองอย่างหนึ่ง ต้องรับฟังมุมมองเด็กในวัยนี้ นอกจากนี้ วัยรุ่นจะเลือกผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่พ่อแม่ มาเป็นแบบอย่างที่มีความหมาย และเป็นไ้ววางใจของเขา วัยรุ่นจะมองคุณค่าวัฒนธรรม ศาสนา และอุดมคติว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นสิ่งที่สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาการและการแสวงหาอัตลักษณ์ของเขา ถ้าเขาประสบความสำเร็จในการแสวงหาตนเอง เขาจะสามารถแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสม แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเขาไม่สามารถฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหาต่างๆ และไม่มั่นใจในอัตลักษณ์ของตนเอง เขาจะเกิดความสับสนและแสดงบทบาทที่ไม่เหมาะสม

2. การสร้างเป้าหมายในการชีวิตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เด็กวัยนี้เกิดความสับสนเกี่ยวกับเป้าหมายของชีวิต และคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ เขาอาจไม่ทราบว่ทำไมเขาถึงต้องทำสิ่งนี้ เขาจะประสบความสำเร็จไปเพื่อใคร และอาจมองชีวิตว่าเป็นการเดินทางที่ไร้จุดหมายแน่นอน ในจุดนี้ หากพ่อแม่ช่วยลูกสร้างเป้าหมายในชีวิต หรือแนะแนวทางในการตัดสินใจเลือกเส้นทางเดินชีวิตได้ก็จะช่วยให้ชีวิต และทางเดินของเขามีคุณค่าต่อตัวเองและต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

3) ด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านสติปัญญา

ทฤษฎีการรู้คิด Cognitive Development (Jean Piaget) 4 ขั้น

ขั้นที่ 1 ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) อายุ แรกเกิด – 2 ปี

ขั้นที่ 2 ขั้นเตรียมความคิดที่มีเหตุผล (Pre-operational Stage) อายุ 2 – 7 ปี

- ก่อนมีความคิดที่มีเหตุผล (Pre-conceptual Thought) อายุ 2 – 4 ปี
- เกิดความคิดรวบยอดอย่างใช้เหตุผล (Intuitive Thought) อายุ 4 – 7 ปี

ขั้นที่ 3 ขั้นใช้ความคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operation Stage) อายุ 7 -11 ปี

ขั้นที่ 4 ขั้นใช้ความคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Stage) อายุ 11 – 15 ปี

พัฒนาการด้านสติปัญญา โดยใช้ทฤษฎีของ Jean Piaget

วัยเด็กตอนต้น : อายุ 2 – 5 ปี

สำหรับวัยเด็กตอนต้น พัฒนาการการรู้คิดจะอยู่ในขั้นที่ 2 ของทฤษฎีการรู้คิดของเพียเจท์ คือ Pre-operational Stage เป็นขั้นเตรียมสำหรับการมีความคิดที่มีเหตุผล เป็นช่วงที่เด็กเริ่มการเรียนรู้ การเข้าใจในด้านการพูด การเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ และมักจะเข้าใจหรือใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ในมุมมองของตนเอง ในระยะนี้แบ่งขั้นพัฒนาการการเรียนรู้ออกเป็น 2 ขั้นย่อย ดังนี้

1. Pre-conceptual Thought เป็นขั้นพัฒนาการก่อนเกิดความคิดและแนวคิดที่มีเหตุผล เริ่มปรากฏเมื่อเด็กอายุ 2 – 4 ปี ความคิด ความเข้าใจของเด็กส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความรู้ของเด็ก ไม่ใช่เหตุผลที่เป็นความจริง เป็นเหตุผลที่เกิดจากการคิดโดยยึดตนเองเป็นหลัก วัยเด็กตอนต้น เด็กจะใช้การสรุปครอบคลุม (Generalization) โดยเด็กๆ ใช้การเปรียบเทียบแต่เป็นการเปรียบเทียบโดยมองที่ความเหมือนและเป็นการมองเพียงแง่มุมเดียว

2. Intuitive Thought เป็นขั้นพัฒนาการใกล้เกิดความคิดรวบยอดอย่างใช้เหตุผล เริ่มปรากฏในช่วงอายุระหว่าง 4 – 7 ปี เด็กยังไม่สามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจ การได้มีความคิดความเข้าใจของเด็กยังขึ้นอยู่กับความรู้ของตัวเด็กเป็นส่วนมาก แต่เด็กเริ่มที่จะโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อม เริ่มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ เด็กเริ่มใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิด เด็กเริ่มมีการคิดเปรียบเทียบ สามารถเทียบความเหมือนและความต่างได้ ทำให้เด็กสามารถมองเห็นความแตกต่างของสิ่งต่างๆ ได้ เริ่มคิดแยกวัตถุเป็นหมวดหมู่ได้ รู้จักเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ได้ โดยใช้เหตุผลจากการรับรู้ของตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งบางครั้ง จึงยังไม่ตรงกับเหตุผลที่ตรงกับความเป็นจริง

วัยเด็กตอนกลาง : 6 – 12 ปี

วัยเด็กตอนกลางมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 3 ของทฤษฎีการรู้คิดของเพียเจท์ คือ Concrete Operation Stage ลักษณะความคิดของเด็กไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้เป็นสำคัญ เด็กสามารถใช้เหตุผลในแบบตรรกศาสตร์ มาแก้ปัญหาที่มองเห็นหรือจับต้องได้ เมื่อเผชิญอยู่กับปัญหาเด็กจะรับรู้โดยมองทุกแง่มุมของปัญหามากขึ้น และเด็กยังไม่มีความสามารถแก้ปัญหาในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ เช่น เด็กสามารถอ่านหนังสือได้แต่ยังไม่เข้าใจความหมาย เป็นต้น

ความสามารถในการรู้คิดของวัยเด็กตอนกลาง

1. การจำแนก (Classification) เด็กสามารถทำการจำแนกสิ่งต่างๆ โดยดูที่ความสัมพันธ์ตามลำดับชั้น (Hierarchical relation) เช่น การจำแนกสิ่งของออกจากกัน โดยเริ่มจากประเภทของสิ่งนั้น แยกตามสี แยกตามขนาด แยกตามลาย นำมาสู่การจัดรวมกลุ่ม (Class inclusion) ในการให้คำตอบของเด็ก เด็กจะคิดได้เมื่อเด็กสามารถตีความโจทย์คำถามโดยการนึกภาพหรือเห็นภาพตามคำถาม

2. การจัดเรียงลำดับกลุ่ม (Series) Series Construction การจัดลำดับ วัยเด็กตอนกลางสามารถทำได้ โดยสมบูรณ์ ทั้งด้านรูปร่างและเนื้อหาเรื่องราว เนื่องจากเด็กมีความสามารถในการคิดเชื่อมโยงเหตุผล $B < A$ $B > C$ ดังนั้น $A > C$ จากความสามารถนี้ทำให้เกิด Concept of number การเข้าใจในเรื่องของจำนวนและตัวเลขเพิ่มมากขึ้น

3. การอนุรักษ์ หรือ การทรงสภาพ (Conservation) วัยเด็กตอนกลางมีความสามารถในการคิดย้อนกลับได้ และเริ่มมีการให้เหตุผลที่มีความเป็นจริงมากขึ้น ไม่ได้เป็นเหตุผลที่มาจากการรับรู้เหมือนวัยที่ผ่านมา โดยในเรื่องของการอนุรักษ์หรือการคงสภาพเด็กจะมีการให้เหตุผลใน 3 ลักษณะ คือ

- แบบเอกลักษณ์ (Identity) คือ การให้เหตุผล เช่น ไม่ได้เพิ่มขึ้น หรือไม่ได้ลดลง
- แบบทวนกลับ (Reversibility) คือ ถ้านำสิ่งของนั้นกลับมาเป็นแบบเดิมก็จะกลับไปเป็นเหมือนเดิมได้
- แบบชดเชย (Compensation) คือ การให้เหตุผลว่า ถึงแม้จะยาวกว่าแต่ก็มีขนาดผอมกว่า

วัยรุ่น : อายุ 13 – 18 ปี

วัยรุ่นจะมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 4 ของทฤษฎีการรู้คิดของเพียเจท์ คือ Formal Operational Stage ลักษณะความคิดของเด็กวัยนี้สามารถพิจารณาสิ่งที่เห็นโดยเจาะลึกรายละเอียดในสิ่งที่เป็นไปได้ เริ่มคิดในแบบผู้ใหญ่และความคิดแบบเด็กสิ้นสุดลง เด็กสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ มีความคิดเป็นเหตุผลมากขึ้น สามารถคิดอย่างวิทยาศาสตร์สามารถตั้งสมมติฐาน มีความคิดเห็นว่าความเป็นจริงที่ปรากฏนั้นไม่สำคัญเท่ากับสิ่งที่อาจเป็นไปได้ เด็กวัยนี้มองว่าสิ่งที่เป็จริงเป็นเพียงส่วนย่อยของสิ่งที่เป็ไปได้ มีความพอใจที่จะคิดพิจารณาสิ่งที่เป็นามธรรม เนื่องจากมีความเข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆ เข้าใจสำนวนสุภาษิต เข้าใจความหมายในเชิงลึกมากขึ้น

4) ด้านจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development) มี 6 ขั้น

ช่วงอายุที่ 1

ขั้นที่ 1 การลงโทษหรือเชื่อฟังคำสั่ง วัย 3 - 5 ขวบ

เป็นวัยแห่งการพึ่งพาผู้ใหญ่ เมื่อจะทำอะไรจะต้องมีผู้ใหญ่อยู่เคียงข้าง และปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้โดนลงโทษ และเด็กจะใช้ผลของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก”

ช่วงอายุที่ 2

ขั้นที่ 2 การต้องการรางวัล วัย 6 - 12 ขวบ

เด็กทำตามคำสั่งผู้ใหญ่เพื่อรับรู้ว่า หากทำตามจะได้รับรางวัลตอบแทน เช่น เด็กนักเรียนเชื่อฟังคุณครู เพื่อที่จะได้รับความรักตอบแทน , เด็กชายปีเชื่อฟังพ่อแม่เพราะอยากได้รถของเล่น โดยในวัย10ขวบ สังคมจะเข้ามามีบทบาทในชีวิต หรือ ชั้นที่ 3 ทำตัวดีหรือทำตามผู้อื่นเห็นชอบ โดยจะประพฤติตนดีเพื่อเป็นที่เห็นชอบ และยอมรับจากคนรอบข้าง ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับโดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชมและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อต้องการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี

ช่วงอายุที่ 3

ชั้นที่ 4 การทำตามหน้าที่ทางสังคม วัย 13 - 18ปี

เด็กรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคม จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามหน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม เช่น การเข้าแถวเวลา 8.00 น. จะต้องมาเข้าแถวให้ทันเวลา แต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลาย จะเข้าสู่ชั้นที่ 5 การกระทำตามสัญญา คือเน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตามสามารถรับรู้ว่าจะอะไรผิดอะไรถูก ถือเป็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ชั้นที่ 6 ยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่เป็นต้นไป)

ในขั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” และ “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลือกยึดถือ

2. การกระตุ้นพัฒนาการเด็ก

การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของวัยเด็กตอนต้น

เด็กเริ่มพัฒนากระบวนการคิดเนื่องจากเด็กมีความสามารถในด้านการคิด การใช้ภาษา มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆมากขึ้น แต่ไม่ได้คิดอย่างมีเหตุผลเหมือนกับผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้将有ความเชื่อในทุกสิ่ง และทุกอย่างมีความคล้ายกัน สามารถนำสัญลักษณ์มาใช้แทนสิ่งต่างๆทั้งในด้านการคิดและการกระทำ ดังนั้นแล้วการส่งเสริมพัฒนาการในวัยเด็กตอนต้นควรจะสอนโดยใช้การลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าใช้การพูด การเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติหรือเล่นอย่างเต็มที่ จะเป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้ลองผิดลองถูก และได้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นของการกระทำนั้น ทำให้เด็กเกิดความคิด และความเข้าใจในโลกที่เป็นมากกว่าการมองเห็นตนเอง ควรสนับสนุนให้เด็กได้พูดในสิ่งที่ได้ทำในแต่ละวัน ให้เด็กได้เล่าเรื่องราวของตนเอง จะช่วยให้มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เพิ่มมากขึ้น เป็นการพัฒนาการใช้ภาษาและฝึกทักษะการลำดับเรื่องราวต่างๆ นอกจากนี้การให้โอกาสเด็กได้ลองคิดแก้ปัญหาผ่านการทำกิจกรรมต่างๆโดยมีผู้ใหญ่ให้คำแนะนำจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาเกี่ยวทักษะการแก้ไขปัญหาได้ดีอีกด้วย

การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของวัยเด็กตอนกลาง

วัยเด็กตอนกลางเป็นวัยที่สำคัญคือเป็นการสร้างพื้นฐานทางการศึกษา เด็กวัยนี้เริ่มเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาจนกระทั่งเด็กมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยรุ่น เด็กวัยนี้เป็นวัยแห่งการวางรากฐานทางการศึกษา ดังนั้นควรสร้างทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาให้แก่เด็ก เด็กวัยเรียน เป็นวัยที่เด็กสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองได้ดีมากยิ่งขึ้น พึ่งผู้ใหญ่น้อยลง แยกจากพ่อแม่มากขึ้น เข้าสู่สังคมภายนอกมากขึ้น เป็นวัยสำคัญในการเริ่มสร้างความมั่นใจในตัวเอง ผ่านการชื่นชมและการยอมรับจากคนรอบข้าง เป็นวัยที่ต้องฝึกให้เด็กมีความมุ่งมั่น อุตสาหะ เด็กเริ่มมีความสนใจและอยากลองกิจกรรมหลากหลาย เช่น ฝึกเล่นกีฬา ดนตรี เป็นต้น ผู้ปกครองควรเอาใจใส่ และสนับสนุนทั้งด้านการเรียน และกิจกรรมนอกจากการเรียนที่เด็กสนใจ

การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของวัยรุ่น

วัยนี้มีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น พึ่งผู้ใหญ่น้อยลง การกระตุ้นให้วัยนี้สนใจ อยากรู้ อยากเห็น ค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมและอยากลองทำในสิ่งที่ดี ๆ นั้นพ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การร่วมคิด ร่วมวางแผน คิดหลายๆด้าน จะช่วยให้วัยรุ่นมองได้รอบด้านขึ้น ยิ่งทำหรือมีประสบการณ์หลากหลายจะช่วยให้วัยรุ่นเข้าใจตนเอง รู้ว่าตนเองชอบอะไร ไม่ชอบอะไร ถนัดทางไหน ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง การมองให้รอบด้าน เพราะชีวิตมีเรื่องที่ต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองหลายด้าน ทั้งด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ ภาษา ไม่ควรเน้นส่งเสริมแต่การเรียนโดยให้เรียนพิเศษมากๆ เพราะจะทำให้วัยรุ่นขาดประสบการณ์ในด้านอื่นๆกิจกรรมหลากหลายจะช่วยถึงความสนใจวัยรุ่นได้นาน และทำให้วัยรุ่นได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอมีความสามารถและความรู้ที่หลากหลายจะช่วยส่งเสริมให้วัยรุ่นมองเห็นคุณค่าในตัวเองอีกด้วย

3. ปรับพฤติกรรมเด็กพิเศษ

1) Applied Behavior Analysis (ABA)

ABA ได้รับการอ้างอิงมาตั้งแต่ปี 1980 ว่าสามารถใช้ได้ผลและเด็ก ASD มีพัฒนาการที่ดีขึ้นมาก สำหรับการบำบัดโดยใช้ ทฤษฎี ABA โดยการบำบัดเด็ก หนึ่งคน ต้องใช้เวลาหลายชั่วโมงต่อวัน โดยมีสิ่งเร้าเป็นการตอบสนอง และมีการให้รางวัล ในต่างประเทศผู้ที่ จะทำการฝึกด้าน ABA ได้จะต้องมีการเรียนไม่ต่ำกว่าปริญญาโทและเรียนภาคทฤษฎี จำนวน 255 ชั่วโมง และต้องมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 1500 ชั่วโมง ถึงจะสามารถมาทำการบำบัดเด็กได้

ความหมายของ ABA

คือ การวิเคราะห์พฤติกรรมแบบประยุกต์ อยู่ภายใต้วิทยาศาสตร์และสามารถวัด สังเกต ทดสอบ จดบันทึก ข้อมูลได้ กระบวนการฝึกอย่างเป็นระบบโดยอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่สำคัญ

↓ Decrease inappropriate behaviors

↑ Increase socially appropriate behaviors

โดยใช้เครื่องมือ แบบบันทึกพฤติกรรม ABC DATA

A:Antecedent สิ่งที่เกิดขึ้นทันทีก่อนเกิดพฤติกรรม

B:Behavior พฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดได้

C:Consequence สิ่งที่เกิดขึ้นทันทีหลังเกิดพฤติกรรม

แบบบันทึกพฤติกรรม ABC DATA

กรอกข้อมูล และใส่เครื่องหมาย ✓ หน้าข้อสิ่งที่เกิดขึ้น

ชื่อเด็ก.....		วันที่.....	
ชื่อผู้บันทึก.....		เวลา.....	
เหตุการณ์ก่อนหน้าที่เด็กทำพฤติกรรม(Antecedent)		พฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่เด็กทำ (Behavior)	
		สิ่งที่ผู้ปกครอง ครู ทำหลังจากเด็กทำพฤติกรรม (Consequence)	
การเปลี่ยนแปลงสถานที่		ร้องไห้โวยวาย	ไม่ให้เป็นสิ่งที่ต้องการ และให้เด็กทำตามคำสั่ง ให้เสร็จ
เด็กถูกห้าม		ถุยน้ำลาย	ไม่ให้ความสนใจกับพฤติกรรมนั้น
อยากได้บางอย่าง - ที่เอาได้		กรี๊ด กรี๊ดร้อง	ไม่让孩子ได้ในสิ่งที่ต้องการ
ได้รับคำสั่ง		ทิ้งตัวลงพื้น	จับมือทำ
ร่างกายไม่สบาย		กีด	ชี้แนะทางกายให้ร่วมมือ
อื่นๆ ระบุ		อื่น ๆ	อื่น ๆ

เหตุการณ์ทั้งหมด เกิดขึ้นยาวนานเท่าไร (กี่ชั่วโมง/กี่นาที).....

2) DIR / Floortime

ความหมาย คำว่า DIR คือ Developmental Individual - Relationship based model อธิบายได้ดังนี้

D : Developmental คือ พัฒนาการองค์รวม

I : Individual difference คือ ความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก

R : Relationship – based คือ สัมพันธภาพ

ความหมาย คำว่า Floortime คือ เทคนิคที่ใช้ในการพัฒนาเด็กตามหลัก DIR เป็นการที่พ่อแม่ ผู้ดูแล มีเวลาคุณภาพ ลงมาอยู่ที่พื้นเพื่อใช้เวลาเล่นกับเด็ก

แนวทาง DIR/Floortime เป็นการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม ฉบับความสุข. หลักการพัฒนาเด็ก กลุ่มเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ กลุ่มเด็กออทิสติก ที่สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวมหิดล (NICFD) ใช้แนวทางนี้กับเด็กที่มีโรคทางพันธุกรรม เช่น Down syndrome และ Rett syndrome ด้วยแนวคิดและหลักการเปลี่ยนแนวคิดในการมองเด็ก จากแต่ก่อนที่จะมองว่าเด็กมีพฤติกรรมอย่างไร เป็นโรคอะไร มาเป็นการสังเกต มองที่ตัวตนเด็กว่ากำลังรู้สึกอะไร ต้องการอะไร พัฒนาการอยู่ในขั้นไหน มองการพัฒนาของเด็กเหมือนกับต้นไม้ คือ ส่วนราก คือพื้นฐานของเด็ก เป็น ความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก (I) ลำต้นคือ พัฒนาการองค์รวม (D) ส่วนที่สำคัญในการดูแลต้นไม้ต้นนี้คือ คนดูแลรดน้ำให้ต้นไม้ นั่นก็คือ สัมพันธภาพ (R) ที่พ่อแม่หรือผู้ดูแลมีต่อเด็ก ถ้าคอยดูแลเป็นอย่างดี ลำต้นก็เติบโต แข็งแรง พร้อมทั้งจะฝักหักชะต่าง ๆ ต่อก็ไปได้ แผ่ขยายออกไปเป็นกิ่ง และใบ

D พัฒนาการองค์รวม 6 ชั้น

พัฒนาการขั้นที่	เด็กปกติ	เด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ	เทคนิค Floortime
1	สงบ & สนใจจดจ่อ (อายุพัฒนาการ แรกเกิด – 3 เดือน)	ไม่นิ่ง ไม่จดจ่อ ทำกิจกรรมได้ไม่นาน	- เล่นสนุกกับเด็กเยอะๆ - เน้นการมีสัมพันธภาพ
2	สัมพันธภาพ ความผูกพัน (อายุพัฒนาการ 2 – 5 เดือน)	โลกส่วนตัว ไม่สนใจคนอื่น	ในทุกอารมณ์กับเด็ก
3	สื่อสารด้วยภาษาท่าทาง (อายุพัฒนาการ 4 – 9 เดือน)	ไม่แสดงออกทางสีหน้า แววตา สื่อสารบอก ความรู้สึกไม่ได้	- แกล้งงง เพื่อให้เด็ก สื่อสารเพิ่มขึ้น - พ่อแม่อดทนรอ เปิด
4	สื่อสารได้ต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหา (อายุพัฒนาการ 9 – 18 เดือน)	พฤติกรรมยึดติด ทำซ้ำๆ	โอกาสให้เด็กได้ทำเอง

พัฒนาการขั้น ที่	เด็กปกติ	เด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ	เทคนิค Floortime
5	ภาษา การคิด (อายุพัฒนาการ 18 – 30 เดือน)	ใช้ภาษาได้น้อย พูดทวนคำ พูดซ้ำๆตาม ทีวี นิทาน	-เล่นสมมติ -ชวนพูดคุยโต้ตอบ
6	เชื่อมโยงเหตุและผล (อายุพัฒนาการ 30 – 48 เดือน)	ตอบสะเปะสะปะ เจอคำถามยากแล้วเฉไฉ ไม่ตอบ	-ถามเหตุผล -ชวนคุยรายละเอียด

I ความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก

1. ระบบรับรู้รู้สึก สังเกตจาก เด็กชอบอะไร ไม่ชอบอะไร
2. ระบบประมวลข้อมูล
3. ระบบสั่งการกล้ามเนื้อ

R สัมพันธภาพ

พ่อแม่ หรือผู้ดูแลมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ให้ความรัก ดูแลเอาใจใส่ มีความอดทน เข้าใจอารมณ์ของเด็ก สังเกต และตอบสนองต่อการสื่อสารของเด็กอย่างสม่ำเสมอ มีเวลาเพื่อเล่นกับเด็ก

ความแตกต่างจากวิธีการพัฒนาแบบอื่น ๆ คือ

1. ส่งเสริมพัฒนาการผ่านการเล่น โดยจะเป็นการเล่นตามใจเด็ก ให้เด็กได้เป็นผู้นำ
2. พ่อแม่ หรือผู้ดูแล เปลี่ยนจากกำกับ สั่งให้ทำตาม เป็นการคอยสังเกต แล้วคอยตอบสนองการสื่อสารของเด็กอย่างสม่ำเสมอ
3. มีห้องฝึก โดยให้ผู้ปกครองเข้ามาในห้องกับเด็กด้วย จะเป็นการที่นักจิตวิทยาหรือนักกิจกรรมบำบัด สอนแสดง เป็นตัวอย่างให้ผู้ปกครองดู แนะนำวิธีเล่นกับเด็ก ให้พ่อแม่เรียนรู้วิธีสังเกตการสื่อสารที่เด็กพยายามสื่อ ทำให้เข้าใจเด็กและนำทักษะกลับไปใช้ส่งเสริมเด็กได้ที่บ้าน

Denver II (Denver Development Screening Test II)

แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย Denver II จะทำการวัดพัฒนาการใน 4 ด้าน และแต่ละด้าน จะมี Items เพื่อทำการวัดแต่ละด้าน โดยจำนวน Items ทั้งหมดเท่ากับ 125 Items หรือ 125 ข้อ แบ่งช่วงอายุการประเมินเป็นร้อยละ 25,50,75 และ 90 ส่วนหน่วยอายุ เริ่มเป็นเดือน ตั้งแต่ 0-24 เดือน แต่ละช่วงมีค่าเท่ากับ 1 เดือน จากนั้นเปลี่ยนหน่วยเป็น 3-6 ปีแต่ละช่วงมีค่าเท่ากับ 3 เดือน นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการประเมินพฤติกรรมของเด็กโดยประเมินในเรื่องของความร่วมมือ (Compliance) ความสนใจ สิ่งแวดล้อม ความกลัว

และช่วงเวลาของความตั้งใจทำกิจกรรมตามที่บอก ซึ่งการประเมินนี้อยู่ที่มุมขวา ด้านล่างของแบบประเมิน การประเมินพัฒนาการใน 4 ด้าน คือ

1. ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม (Personal Social) หมายถึง การมีความสัมพันธ์และใช้ชีวิต ร่วมกับบุคคลอื่นๆ กับการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน
2. ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและปรับตัว (Fine Motor Adaptive) หมายถึง การทำงานประสานกันระหว่างกล้ามเนื้อมือและตา การจัดการกับของชิ้นเล็กๆ และการแก้ไขปัญหา
3. ด้านภาษา (Language) หมายถึง การได้ยิน ความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษา
4. ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ (Gross Motor) หมายถึง การทรงตัวและการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น การนั่ง การเดิน การกระโดดและการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ทั้งหมด

อุปกรณ์ Denver II อุปกรณ์ที่ใช้ในประเทศไทย โดยมีการแปล เรียบเรียงดัดแปลงจาก Training Manual Denver II Second edition, 1992 เพื่อความเหมาะสมโดยแพทย์หญิงนิตยา ศุภภัคคี และอรพินท์ เลิศอวีศดาตระกูล มหาวิทยาลัยมหิดล ตีพิมพ์ในชื่อ คู่มือการฝึกอบรม การทดสอบพัฒนาการเด็กปฐมวัย ฉบับแก้ไขปรับปรุง และได้เปลี่ยนแปลงอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับประเทศไทย โดยอุปกรณ์มีทั้งหมด 12 ชิ้นได้แก่

1. โหมมพรมกลมสีแดง 2. ลูกเกต 3. กรุงกริ่ง 4. ลูกบาศก์ไม้หลากสีขนาด 1x1 นิ้ว จำนวน 10 ก้อน
5. ขวดใบเล็กปากแคบ 6. กระดิ่งเล็ก 7. ลูกเทนนิส 8. ดินสอหรือสีเทียน 9. ตุ๊กตาพลาสติก และช้อน
10. ถ้วยพลาสติกมีหูจับ 11. กระดาษเปล่า 12. สายวัด

การคำนวณอายุเด็ก ในกรณีทั่วไปและการคำนวณอายุเด็กที่คลอดครบกำหนด การคำนวณอายุเด็กจะใช้ปี-เดือน วันที่ทำการวัดพัฒนาการตั้งลบด้วยวันเกิดเด็กโดยมีข้อกำหนดว่า 1ปี= 12 เดือน และ 1 เดือน = 30 วัน ในกรณีเด็กที่คลอดก่อนกำหนดมากกว่า 2 สัปดาห์ (คลอดครบกำหนดคือ 40 สัปดาห์) และอายุปัจจุบันของเด็กน้อยกว่า 2 ปีโดยจำนวนสัปดาห์ที่เกิดก่อนกำหนดลบออกจากอายุที่คำนวณได้ ถ้าอายุปัจจุบัน

ของเด็กมากกว่า 2 ปีไปแล้ว ไม่จำเป็นต้องปรับเพราะผลต่างจะเล็กน้อย ซึ่งไม่มีผลต่ออายุรวมของเด็กเมื่อคำนวณอายุได้แล้วให้นำอายุเด็กที่กำหนดได้ไปลากเส้นแสดงอายุให้ผ่าน 4 หมวดพัฒนาการ โดยไม่ต้องปิดเศษ ของวัน สัปดาห์หรือเดือน เป็นจำนวนเต็ม เช่น 1 ปี 8 เดือน 17 วัน ไม่ต้องปิดเป็น 1 ปี 9 เดือน เป็นต้น

การบันทึกคะแนนแต่ละข้อทดสอบ การให้คะแนนในแต่ละข้อทดสอบ ควรบันทึกลงบนข้อทดสอบ ตรงตำแหน่งที่อยู่ใกล้กับเครื่องหมาย ที่แสดงช่วงอายุของเด็กที่ร้อยละ 50 โดยใช้อักษรเป็นการให้คะแนนดังนี้

P หมายความว่า ผ่าน เด็กสามารถทำข้อทดสอบนั้นได้หรือผู้เลี้ยงดูรายงานว่าเด็กทำได้

F หมายความว่า ไม่ผ่าน (ควรให้ลองทำ 3 ครั้ง) เด็กไม่สามารถทำข้อทดสอบนั้นได้หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก รายงานว่าเด็กทำไม่ได้

R หมายความว่า เด็กไม่ยอมทำข้อทดสอบ

NO หมายความว่า เด็กไม่มีโอกาสได้ทำ

ทดสอบเชาวปัญญาของ Stanford – Binet test

เริ่มแรก ALFRED BINET สร้างแบบทดสอบมาใช้แยกเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียน ออกจากกลุ่มปกติ เพื่อจะได้ให้ความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ ต่อมา เทอร์แมนและเมอร์ริลได้นำแบบทดสอบมาพัฒนาต่อจนได้กลายเป็น Stanford – Binet test แบบทดสอบแบ่งปัญหาออกเป็นชุด ๆ ตามระดับอายุ โดยเริ่มจากชุดที่ใช้สำหรับเด็กอายุ ๒ ปี ไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (Superior Adult)

แบบทดสอบ ประกอบด้วย กลุ่มคำถามซึ่งสอดคล้องกับระดับอายุต่าง ๆ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้มือทำงาน และประสานกันของมือและตา (Eye – hand coordination) บอกชื่อวัตถุสิ่งของที่รู้จักกันโดยทั่วไป ได้ว่าส่วนที่หายไปจากภาพที่ให้ดูคืออะไร จำแนกแจกแจง (Sorting) จำจำนวนเลขที่เป็นชุด บอกความหมายของคำ และลอกรูปภาพ

ตัวอย่างแบบทดสอบ แบ่งเป็นแต่ละด้าน ดังนี้

- การทำงานประสานกันระหว่างตากับมือ (Eye – Hand Coordination)
 1. ใส่แทงไม้รูปวงกลม สามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยมลงในช่อง
 2. ต่อแทงบล็อก
 3. รอยลูกปด
 4. ใหวาดรูปวงกลม สี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนตามแบบ

- การเปรียบเทียบรูปร่างของวัตถุ (Perceptual Discrimination)
 5. เปรียบเทียบความยาวของแท่งไม้
 6. จับคูรูปทรงเรขาคณิต
- การบอกรายละเอียดของวัตถุ (Observation and Identification of Common Objects)
 7. ชี้วัตถุที่ตรงกับที่ครูบอก
 8. บอกชื่อและประโยชน์ของสิ่งของที่กำหนดให้ เช่น แก้ว
 9. บอกชื่อสิ่งของจากรูปภาพ
 10. เติมภาพให้สมบูรณ์หรือชี้ส่วนที่ผิดปกติของภาพ
 11. ให้บอกความเหมือนและความแตกต่างของสิ่งของที่กำหนดให้ตามความเข้าใจ
 12. ให้เล่าสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน
 13. ให้บรรยายภาพ หรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับภาพ
 14. ให้ค้นหาสิ่งที่ผิดปกติของภาพ โดยต้องไขความเข้าใจเกี่ยวกับภาพนั้น

- ความจำ (Memory Tests)

15. ให้ระลึกสิ่งที่ได้ดูได้ฟัง ได้แก รูปภาพ รูปเรขาคณิต ตัวเลข

***เนื่องจากยังไม่สามารถหาข้อมูลได้ว่าแบบทดสอบแต่ละข้อ ใช้กับเด็กในช่วงวัยใดบ้าง จึงให้ข้อมูลการทดสอบแต่ละด้านก่อน เพื่อไม่ให้เป็นการให้ข้อมูลที่ผิดพลาด

เด็กที่ถูกทดสอบจะได้รับการประเมินอายุสมอง (MA) จากคะแนนสูงสุดที่ตนทำแบบทดสอบได้ ตัวอย่างเช่น เด็กอายุ 10 ขวบ ที่สามารถตอบข้อคำถามสำหรับเด็กอายุ 10 ขวบได้ ก็จะได้คะแนนอายุสมองของเด็ก 10 ขวบ

สูตรคำนวณหา IQ (Intelligence quotient)

สูตร $IQ = \text{อายุสมอง (MA)} / \text{อายุจริง (CA)} \times 100$

เช่น $IQ = 10/10 \times 100 = 100$ ซึ่งหมายความว่าเด็กคนนี้ มี IQ 100 อายุสมองเท่ากับอายุปฏิทิน

แต่ถ้าเด็กอายุ 8 ขวบ ทำคะแนน MA ได้เท่ากับเด็กอายุ 10 ขวบ IQ ของเด็กคนนี้เป็น 125
จากสูตร $IQ = 10/8 \times 100 = 125$

ตารางเปรียบเทียบระดับ IQ

ระดับไอคิว	ระดับสติปัญญา	การศึกษา การประกอบอาชีพ และการปรับตัว
130 ขึ้นไป	ฉลาดมาก	เป็นไอคิวเฉลี่ยของผู้สามารถเรียน ในระดับปริญญาเอก
120-129	ฉลาด	เป็นไอคิวเฉลี่ยของผู้สามารถเรียน ในระดับปริญญาโท
110-119	สูงกว่าปกติหรือค่อนข้างฉลาด	เป็นไอคิวเฉลี่ยของผู้สามารถเรียน ในระดับปริญญาตรี หรือ มีโอกาส จบมหาวิทยาลัยได้
90-109	ปกติหรือปานกลาง	เป็นไอคิวเฉลี่ยของประชากรปกติ ส่วนใหญ่มีความสามารถ ปานกลางเรียนจบมัธยมศึกษาตอนปลายได้
80-89	ต่ำกว่าปกติหรือปัญญาทึบ	เขาวนปัญญาต่ำที่สามารถรับการ ศึกษาพิเศษสำหรับเด็ก เรียนช้าๆ
70-79	ระดับเขาวนปัญญาต่ำก้ำกึ่งระหว่าง ปัญญาทึบกับปัญญาอ่อน	เขาวนปัญญาต่ำที่สามารถรับการ ศึกษาพิเศษสำหรับเด็ก เรียนช้าๆ และประกอบอาชีพประเภทช่างฝีมือได้
50-69	ปัญญาอ่อนเล็กน้อย	มีความสามารถเทียบเท่ากับเด็กอายุ 7-10 ปี อาจพอรับรู้ การศึกษาได้ ในระดับประถมต้น ป .1- ป .4 โดยเรียนอยู่ในชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียน การศึกษาพิเศษเฉพาะ ประกอบอาชีพที่ไม่ต้องความ รับผิดชอบสูง หรืองาน ประเภทช่างฝีมือง่าย ๆ
35-49	ปัญญาอ่อนปานกลาง	มีความสามารถเทียบเท่ากับเด็ก อายุ 4-7 อาจอ่านเขียนได้เล็กน้อย แต่เรียนรู้ได้ช้า ไม่สามารถเรียน ในโรงเรียนปกติได้ ควรเรียน ในโรงเรียน การศึกษาพิเศษเฉพาะ ถ้าได้รับการฝึกสอนที่เหมาะสมอาจ พอดูแลตนเองในชีวิต ประจำวันได้ และทำงานง่ายๆภายใต้ การควบคุมดูแล
20-34	ปัญญาอ่อนมาก	มีความสามารถเทียบเท่ากับเด็กอายุ 3 ปี เรียนหนังสือไม่ได้ มีความบกพร่องเห็นได้ชัดในพฤติกรรม การปรับตัวและอาจ มีพัฒนาการบกพร่องในด้านภาษาการรับรู้ การดำรงชีวิต ต้องอยู่ภายใต้การดูแล เช่นเดียวกับเด็กเล็ก

ระดับไอคิว	ระดับสติปัญญา	การศึกษา การประกอบอาชีพ และการปรับตัว
ต่ำกว่า 20 ลงไป	ปัญญาอ่อนมากที่สุด	มีความสามารถเทียบเท่ากับเด็กอายุ 1-2 ปี ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ต้องมีผู้ให้การดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

ทฤษฎีพหุปัญญา (The Theory of Multiple Intelligences)

เนื่องจากเห็นว่าในปัจจุบันนี้ เด็กมีความสามารถอย่างหลากหลายและแตกต่างกันออกไป การใช้แบบทดสอบวัดสติปัญญาแบบวัด IQ อาจจะเป็นการปิดโอกาสให้เด็กที่มีความฉลาดในด้านอื่นไม่เห็นคุณค่าในความสามารถของตัวเอง ทฤษฎีพหุปัญญา ของ Howard Gardner จึงเป็นทฤษฎีที่ค่อนข้างครอบคลุมความหมายของทฤษฎีพหุปัญญา (The Theory of Multiple Intelligences) คือ เป็นความสามารถหรือปัญญาที่หลากหลาย ที่ทุกคนสามารถแสดงออกซึ่งองค์แห่งปัญญาที่เขาสามารถพัฒนาความสามารถนั้นกับบริบทต่างๆ ตามสภาพแวดล้อมตนได้ แบ่งเป็นปัญญาทั้ง 8 ด้าน ดังนี้

1. ปัญญาด้านภาษา
ชอบอ่าน เขียน เล่าเรื่องราว ชอบเรียนด้านภาษา
2. ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์
ชอบทดลองแก้ปัญหา ใช้ความคิดเชิงเหตุผล
3. ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์
ชอบศิลปะ วาดเขียน ชอบอ่านแผนที่ แผนที่ต่าง ๆ
4. ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว
ชอบการเคลื่อนไหว เป็นนักกีฬา ชอบเรียนพลศึกษา
5. ปัญญาด้านดนตรี
ชอบร้องเพลง เล่นดนตรี แยกแยะเสียงต่างๆ ได้ดี
6. ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์
ชอบมีเพื่อน เข้ากับผู้อื่นได้ดี
7. ปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง
ชอบอยู่ตามลำพัง มีอิสระในความคิด รู้ตัวว่าทำอะไรอยู่
8. ปัญญาด้านธรรมชาติวิทยา
ชอบสัตว์ สนใจธรรมชาติรอบตัว ไวต่อความเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ ชอบเรื่องดวงดาว จักรวาล

การให้คำปรึกษา

หลักการให้การให้การศึกษา

1. ปรึกษาอย่างเป็นกลาง (Neutrality)

ผู้ให้การศึกษาต้องมีความเป็นกลาง รับฟังได้อย่างไม่ตัดสิน หรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความเป็นมิตร ทำให้ผู้รับการศึกษาได้รับการยอมรับ รับฟังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับความคิด พฤติกรรม

2. การปรึกษาแบบมีสมมติฐาน (Hypothesis)

ผู้ให้การศึกษามีแบบแผน สมมติฐานในการสำรวจปัญหา เข้าใจถึงปัญหาแนวทาง มีแนวทางสำหรับการตั้งคำถามและหาแนวทางแก้ไขปัญหา มีมุมมองเชิงระบบต่อปัญหาทั้งปัญหาครอบครัว สังคม โรงเรียน หรืออื่นๆ เข้าใจถึงลักษณะเฉพาะที่มีผลต่อปัญหา เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม การรับรู้ ข่าวสาร สื่อต่างๆ ของผู้รับการศึกษา ช่วยให้เข้าใจถึงที่มาของ ปัจจัยนำมา ปัจจัยกระตุ้น ปัจจัยคงอยู่ และปัจจัยปกป้อง ซึ่งทำให้กระบวนการปรึกษามีขั้นตอน แนวทางที่เหมาะสมกับปัญหา บริบทของผู้รับการศึกษา

หลักการให้การให้การศึกษา

1. ปรึกษาอย่างเป็นกลาง (Neutrality)

ผู้ให้การศึกษาต้องมีความเป็นกลาง รับฟังได้อย่างไม่ตัดสิน หรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความเป็นมิตร ทำให้ผู้รับการศึกษาได้รับการยอมรับ รับฟังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับความคิด พฤติกรรม

2. การปรึกษาแบบมีสมมติฐาน (Hypothesis)

ผู้ให้การศึกษามีแบบแผน สมมติฐานในการสำรวจปัญหา เข้าใจถึงปัญหาแนวทาง มีแนวทางสำหรับการตั้งคำถามและหาแนวทางแก้ไขปัญหา มีมุมมองเชิงระบบต่อปัญหาทั้งปัญหาครอบครัว สังคม โรงเรียน หรืออื่นๆ เข้าใจถึงลักษณะเฉพาะที่มีผลต่อปัญหา เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม การรับรู้ ข่าวสาร สื่อต่างๆ ของผู้รับการศึกษา ช่วยให้เข้าใจถึงที่มาของ ปัจจัยนำมา ปัจจัยกระตุ้น ปัจจัยคงอยู่ และปัจจัยปกป้อง ซึ่งทำให้กระบวนการปรึกษามีขั้นตอน แนวทางที่เหมาะสมกับปัญหา บริบทของผู้รับการศึกษา

Case formulation

คือการทำความเข้าใจ ที่ไปที่มา สาเหตุของปัญหาว่ามีผลต่อพฤติกรรม ความคิด จิตใจของผู้รับการปรึกษาอย่างไร

ปัจจัยนำมา (Predisposing factors)

คือ สิ่งที่อยู่ภายในตัวผู้รับการปรึกษา เช่น การเลี้ยงดู กรรมพันธุ์ ประวัติครอบครัว การเรียนรู้ มุมมอง ความผิดภายใน

ปัจจัยกระตุ้น (Precipitating factors)

โดยปกติแล้วผู้รับการปรึกษาสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติไม่เกิดปัญหา แต่เกิดเหตุการณ์หรือวิกฤต ที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกด้านลบ ทำให้เกิดพฤติกรรม ความผิดที่เปลี่ยนไป ไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่ภาวะปกติได้ ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตและปัญหาพฤติกรรม

ปัจจัยคงอยู่ (Perpetuating factors) คือสิ่งที่ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดปัญหาซ้ำทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สุขภาพจิต ยกตัวอย่างเช่น การถูกตำหนิซ้ำๆ รังแกซ้ำๆ ความรุนแรงในครอบครัวที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การชักชวนของเพื่อน การเสพสื่อ ขาดทักษะชีวิตในการจัดการปัญหา ปัจจัยนี้อาจเป็นปัจจัยนำมาที่ไม่สามารถแก้ไขได้

ปัจจัยปกป้อง (Protective factors) คือสิ่งที่ทำให้ผู้รับการปรึกษา สามารถก้าวข้ามปัญหา ไม่เกิดปัญหาซ้ำ เป็นปัจจัยที่ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาดำเนินชีวิตได้ดีมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง จัดการกับปัญหา รับมือปัจจัยนำมาและปัจจัยคงอยู่ได้อย่างดี ดำรงชีวิตด้วยตนเองพึ่งพาตนเองได้

ทักษะการให้การปรึกษา

1. ทักษะการใส่ใจ

ความหมาย

การใส่ใจเป็นพฤติกรรมของผู้ให้คำปรึกษาที่แสดงออกด้วยภาษาพูดหรือภาษาท่าทาง ซึ่งบอกถึงความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษา โดยการแสดงความสนใจ การเห็นความสำคัญ และการให้เกียรติ เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความอบอุ่นใจและไม่รู้สึกท่างเห็น

วัตถุประสงค์

1. แสดงความสนใจ เห็นความสำคัญ และให้เกียรติผู้รับคำปรึกษา
2. เป็นการแสดงความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือ
3. เพื่อช่วยเพิ่มพูนความอบอุ่นใจให้ผู้รับคำปรึกษา

การใส่ใจแบ่งออกเป็น

1. การใส่ใจโดยการแสดงออกด้วยภาษาพูด เป็นการพูดต่อเนื่องในเรื่องเดียวกันกับผู้รับคำปรึกษาได้ ฟังให้ฟังในขณะนั้น แสดงการรับรู้และเข้าใจในทศนะและแนวคิดของผู้รับคำปรึกษา

2. การใส่ใจโดยการแสดงออกด้วยภาษาท่าทาง เป็นการแสดงพฤติกรรมต่างๆที่ไม่ใช่คำพูด แต่มีความหมายซึ่งสื่อถึงความเข้าใจและการยอมรับความคิดและความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา ภาษาท่าทางมีความหมายและน้ำหนักมากกว่าภาษาพูด ภาษาท่าทางที่ผู้ให้คำปรึกษาควรแสดงออกขณะให้คำปรึกษาประกอบด้วย

2.1 การประสานสายตากับผู้รับคำปรึกษา เป็นการแสดงความสนใจในสิ่งที่ผู้มาขอรับคำปรึกษากำลังพูดอยู่ แต่ไม่ควรจ้องมองมากเกินไปเพราะจะทำให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกอึดอัดได้

2.2 การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง การเคลื่อนไหวและระยะห่าง

- การแสดงออกทางสีหน้าที่อบอุ่น เป็นมิตรและสอดคล้องกับเรื่องราวของผู้รับคำปรึกษา
- การวางตัวที่โน้มตัวเข้าหาผู้รับคำปรึกษา เป็นการแสดงความตั้งใจและใส่ใจ
- การแสดงออกทางสีหน้าและท่าทางควรมีความสอดคล้อง
- การนั่งหรือยืนให้มีระยะห่างระหว่างผู้ให้และผู้รับคำปรึกษาที่เหมาะสม คือ ประมาณ 3 - 5 ฟุต

2.3 น้ำเสียงการพูด จังหวะการพูด ความดังหรือเบาของเสียง ระดับเสียง ความมีชีวิตชีวาของน้ำเสียง การเน้นคำต้องมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาได้พูดออกมาแล้ว

แนวทางปฏิบัติ

1. ในขณะที่ผู้ให้คำปรึกษากำลังฟังผู้รับคำปรึกษา อยู่ นั้น ควรประสานสายตากับผู้รับคำปรึกษาในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ หรือพยักหน้าเล็กน้อยในขณะที่รับฟัง

2. ผู้ให้คำปรึกษาพูดตอบรับภายหลังจากที่ผู้รับคำปรึกษาพูดจบ เช่น “ครับ ค่ะ อืม” หรือพูดซ้ำประโยคที่ผู้รับคำปรึกษากล่าวไว้

3. ใช้คำพูดที่สัมพันธ์กับคำพูดของผู้รับคำปรึกษา โดยไม่มีการขัดจังหวะ จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจเรื่องราวของตนเองต่อไป และเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าผู้ให้คำปรึกษากำลังฟังเขาอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน

4. ลักษณะท่าทางของผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมีท่าที่ผ่อนคลาย ไม่เกร็งหรือเคร่งเครียด เพราะจะทำให้ผู้รับคำปรึกษา ตึงเครียดไปด้วย ควรนั่งโน้มตัวไปข้างหน้าพอสมควร เว้นระยะห่างประมาณ 3 ฟุต ลักษณะท่าทีและการนั่งก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะแสดงถึงความสนใจ เอาใจใส่ต่อผู้รับคำปรึกษา

ประโยชน์

เพื่อให้ผู้ขอรับคำปรึกษามีความรู้สึกปลอดภัย เกิดความมั่นใจในตนเองที่จะเริ่มพัฒนาตนเองเพราะได้สำรวจตนเอง มีความเข้าใจ ยอมรับเกิดความรู้สึกดีขึ้นในการมีชีวิตอยู่และมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น

2. ทักษะการนำ (Leading Skill)

ความหมาย

เป็นการที่ผู้ให้คำปรึกษาพุดนำผู้รับคำปรึกษาไปในทิศทางที่ผู้ให้คำปรึกษาคิดว่าจะทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้ประโยชน์สูงสุดในการมาขอรับคำปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. กระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษากล้าที่จะพูดคุยมากขึ้น
2. เปิดประเด็นปัญหาของผู้รับคำปรึกษา
3. ให้ผู้รับคำปรึกษาเลือกประเด็นปัญหาที่ต้องการปรึกษา
4. กระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาสำรวจปัญหาและนำเสนอความรู้สึกของตนเองมากขึ้น

แนวทางปฏิบัติ

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการนำให้ชัดเจน ว่าต้องการนำโดยให้อิสระแก่ผู้รับคำปรึกษาในการพูดถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่เขาต้องการ หรือต้องการนำในประเด็นใดประเด็นหนึ่งเฉพาะเจาะจง

2. ใช้ประโยคบอกเล่าเพื่อเป็นการนำให้ผู้รับคำปรึกษาพูด

3. ใช้คำถามเพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นหรือรายละเอียดเพิ่มเติม

3. ทักษะการถาม (Question Skill)

ความหมาย การถาม เป็นการให้ผู้รับคำปรึกษาได้เล่าเรื่องราวที่ต้องการปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เริ่มต้นการให้คำปรึกษา

2. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจและเข้าใจตัวเองมากขึ้น

3. เพื่อให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาและแผนการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว

แนวทางปฏิบัติ

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการถามว่าต้องการข้อมูลแบบใดจากผู้รับคำปรึกษาแล้วการตั้งคำถาม ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือการถามเปิดและการถามปิด

การถามเปิด เมื่อต้องการให้ผู้รับคำปรึกษาได้พูดเล่าความรู้สึกหรือเรื่องราวของเขาอย่างอิสระ

การถามปิด เมื่อต้องการคำตอบสั้นและเฉพาะเจาะจง

โดยทั่วไปแล้วผู้ให้คำปรึกษาควรใช้คำถามแบบเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตอบตามที่ต้องการอย่างเต็มที่ และจะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาไม่รู้สึกว่าถูกซักถามมากเกินไป จากการถามแบบปิด เพราะได้ข้อมูลน้อย ผู้ให้คำปรึกษาต้องถามบ่อยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ

2. สรุปรวบรวมประเด็นที่ต้องการข้อมูลและรายละเอียดก่อนแล้วจึงตั้งคำถาม

3. เมื่อถามแล้วให้ฟังคำตอบของผู้รับคำปรึกษาอย่างใส่ใจ เพื่อรวบรวมข้อมูลของผู้รับคำปรึกษาไว้

4. ไม่ควรถามบ่อยเกินไป เพราะอาจทำให้ผู้รับคำปรึกษารำคาญ และต่อต้านการให้คำปรึกษาได้

5. หลีกเลี่ยงการถามด้วยคำถาม “ทำไม” เพราะคำถามที่เริ่มด้วย “ทำไม” มักจะทำให้ผู้รับคำปรึกษา รู้สึกว่าตนเองผิด และคิดหาคำตอบที่เหมือนเป็นการแก้ตัว และคำถาม “ทำไม” ไม่ได้ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้ เล่าระบายความรู้สึกทุกข์/ไม่สบายใจ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการให้คำปรึกษาคือ การให้โอกาสในการเล่า ระบาย

4. ทักษะการเงียบ (Silence Skill)

ความหมาย การเงียบเป็นช่วงระยะเวลาระหว่างการปรึกษาที่ไม่มีการสื่อสารด้วยวาจาระหว่างผู้ให้คำกับผู้รับ คำปรึกษา แต่ยังคงมีการสื่อสารทางอารมณ์และความรู้สึก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้คิดทบทวนเรื่องราวของตัวเอง และทำความเข้าใจในสิ่งที่เขาพูดหรือรู้สึก
2. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้หยุดพักหลังจากแสดงอารมณ์โกรธ เสียใจ เช่น บ่น ร้องไห้
3. เพื่อแสดงความใส่ใจและร่วมรับรู้และเข้าใจในอารมณ์และความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาที่เกิดขึ้นใน ขณะนั้น

แนวทางปฏิบัติ

1. เมื่อผู้รับคำปรึกษานิ่งเงียบ ผู้ให้คำปรึกษาควรประเมินว่าที่ผู้รับคำปรึกษาเงียบนั้น เงียบเพราะ สาเหตุใด เช่น

-รู้สึกเศร้า สะเทือนใจ จนพูดต่อไปไม่ได้

-เหนื่อยล้าจากการร้องไห้ หรือเล่าระบายความรู้สึกที่รุนแรง

-คิดทบทวนเรื่องราวของตัวเอง

-จบประเด็นหรือเรื่องราวนั้น ๆ แล้วหรือกำลังคิดถึงเรื่องที่จะพูดต่อไป

ซึ่งเหตุผลดังกล่าวเป็นการเงียบที่จะเป็นประโยชน์ต่อการให้คำปรึกษา ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษาไม่ควร ครอบงำความเงียบนั้น ควรรอจนกระทั่งผู้รับคำปรึกษาพร้อมที่จะพูดต่อไป ซึ่งอาจใช้เวลาในการรอคอย 5-10 วินาที หากผู้รับคำปรึกษาเงียบนานพอสมควรแล้วและไม่พูดต่อ ผู้ให้คำปรึกษาอาจดำเนินการดังนี้

- 1) พูดให้กำลังใจ หรือแสดงความเข้าใจ เห็นใจ
- 2) สะท้อนเนื้อหาและความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังพูดถึงก่อนที่จะมีการเจียบเกิดขึ้น
- 3) ถามถึงความหมายของการเจียบโดยสรุปเนื้อหาที่พูดถึงก่อนที่ผู้รับคำปรึกษาจะเจียบไป
- 4) ถามถึงความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาในขณะที่เจียบ โดยสรุปเนื้อหาที่พูดถึงก่อนที่ผู้รับคำปรึกษาจะเจียบไป หากผู้ให้คำปรึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาเจียบไปนานนั้นอาจมีสาเหตุมาจาก

-ต่อต้านการมาพบผู้ให้คำปรึกษา เพราะถูกบังคับให้มา ผู้ให้คำปรึกษาควรแสดงความเข้าใจ เห็นใจ และพูดถึงความตั้งใจ ความใส่ใจและเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษา รวมทั้งหลักการ วิธีการและประโยชน์ของการให้คำปรึกษา เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดทัศนคติที่ดีต่อการถูกเชิญพบ และประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการรับ

- ประหม่า หรือหวาดกลัวต่อการถูกเรียกพบ ผู้ให้คำปรึกษาควรชวนพูดคุยเรื่องทั่วไป และแสดงท่าทางที่อบอุ่นเป็นมิตร เพื่อสร้างความเป็นกันเองให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกผ่อนคลาย ”

2.ไม่ควรพูดเพื่อลดความรู้สึกอึดอัดของผู้ให้คำปรึกษาที่ทนให้มีการเจียบเกิดขึ้นในระหว่างการสนทนาไม่ได้ ให้อดทนต่อความเจียบและใช้การเจียบให้เป็นประโยชน์ในการให้คำปรึกษา เพราะการฟังผู้รับคำปรึกษาอย่างสงบ หรือนั่งอยู่กับเขาเจียบ ๆ เมื่อผู้รับคำปรึกษามีสภาพอารมณ์ที่รุนแรง เช่น โกรธมาก เสียใจมาก ร้องไห้ เป็นการเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงอารมณ์อย่างเต็มที่โดยไม่มีการรบกวนและยังเป็นการแสดงว่าผู้ให้คำปรึกษาเข้าใจความรู้สึกของเขา จะเป็นผลดีกับการให้คำปรึกษามากกว่าการปลอบโยน หรือซักถามความรู้สึกในขณะนั้น

5. การซ้ำความ/การทวนความ (Paraphrasing Skill)

ความหมาย การซ้ำความ/การทวนความ เป็นการที่ผู้ให้คำปรึกษาพูดซ้ำในสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาบอกอีกครั้งหนึ่ง โดยคงสาระสำคัญของเนื้อหา หรือความรู้สึกไว้ตามเดิม แต่ใช้คำพูดน้อยลง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อแสดงถึงความใส่ใจ ความเข้าใจของผู้ให้คำปรึกษาที่มีต่อผู้รับคำปรึกษา
2. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเปิดเผยตัวเองมากขึ้น

3. เพื่อย้ำให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจในสิ่งที่ตัวเองพูดได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากการฟังสิ่งที่ตัวเองพูดอีกครั้ง
4. ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาชัดเจนและตรงประเด็นในสิ่งที่เขาต้องการพูด
5. เพื่อตรวจสอบความเข้าใจตรงกันของผู้ให้และผู้รับคำปรึกษาในสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษากำลังพูดถึง

แนวทางปฏิบัติ

ตั้งใจฟังในสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาพูด แล้วพิจารณาว่าคำพูดใดของผู้รับคำปรึกษาที่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญ ที่ควรเน้น/ย้ำเป็นพิเศษ เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาได้เล่าอย่างต่อเนื่องหรือให้รายละเอียดเพิ่มเติม ให้พูดข้อความ/ประโยค/คำพูดนั้นซ้ำ โดยอาจจะพูดซ้ำความ/ทวนความตามแนวทางปฏิบัติดังนี้

- ซ้ำ/ทวนความนั้นทั้งหมดโดยเปลี่ยนเฉพาะสรรพนาม
- ซ้ำ/ทวนความเฉพาะประเด็นสำคัญ
- หลีกเลี่ยงการซ้ำความ/ทวนความบ่อยๆ เพราะจะทำให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกอึดอัด หรือเหมือนถูกล้อเลียนและไม่แน่ใจในความสามารถของผู้ให้คำปรึกษา
- ซ้ำความ/ทวนความโดยไม่เพิ่มเติมความคิดเห็นของผู้ให้คำปรึกษาลงไป
- เมื่อซ้ำความ/ทวนความแล้ว ให้สังเกตการตอบสนองของผู้รับคำปรึกษา ถ้าผู้ให้คำปรึกษาซ้ำความ/ทวนความได้ถูกต้อง ผู้รับคำปรึกษาจะพยักหน้า ตอบรับและพูดหรือขยายความต่อ ในกรณีที่ผู้รับคำปรึกษาไม่มีปฏิกิริยาตอบสนอง ผู้ให้คำปรึกษาอาจใช้ทักษะการถามเปิดร่วมด้วย

6. ทักษะการให้กำลังใจ

ความหมาย การให้กำลังใจ เป็นการแสดงความสนใจ เข้าใจในสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาพูดและสนับสนุนให้เขาพูดต่อไป โดยใช้คำพูดหรือท่าทาง

วัตถุประสงค์

1. กระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษากระตือรือร้นและมั่นใจในตนเอง รวมทั้งตระหนักใน ความสามารถและคุณค่าในตัวเอง
2. กระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษากล้าที่จะคิดและทำในสิ่งที่ไม่เคยคิด หรือทำมาก่อน

แนวทางปฏิบัติ

เมื่อผู้รับคำปรึกษาเสนอความคิด หรือแนวทางแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม หรือผู้รับคำปรึกษามีความพร้อมที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองแต่ยังลังเลใจ ผู้ให้คำปรึกษาก็อาจใช้การให้กำลังใจ โดยใช้แนวทางต่อไปนี้

1. มองหน้า สบตา ยิ้ม ผงกศีรษะ ตอบรับสั้น
2. ทวนซ้ำคำสำคัญๆ ที่ผู้รับคำปรึกษาพูดถึงรวมทั้งยิ้ม มองหน้า สบตาผู้รับคำปรึกษา
3. ใช้คำพูดกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความมั่นใจ มีความหวังและกำลังใจที่จะคิดหรือทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นจริงได้
4. หลีกเลี่ยงการสร้างความหวังและการปลอมใจที่ไม่อาจเป็นจริงได้ หรือใช้การให้กำลังใจเพื่อกลบเกลื่อนความรู้สึกท้อแท้ของผู้รับคำปรึกษา

7. ทักษะการสรุปความ (Summarizing Skill)

ความหมาย การสรุปความ เป็นการรวบรวมใจความสำคัญทั้งหมดของความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาที่เกิดขึ้นในระหว่างให้คำปรึกษาหรือในแต่ละครั้ง โดยใช้คำพูดสั้น ๆ ให้ได้ใจความสำคัญทั้งหมด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อย้ำประเด็นสำคัญให้มีความชัดเจนในกรณีที่มีการพูดคุยกันหลายประเด็น
2. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจเรื่องราวและความรู้สึกของตัวเอง
3. เพื่อให้การให้คำปรึกษาแต่ละครั้งมีความต่อเนื่องกัน
4. เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาเข้าใจเรื่องราวที่กำลังสนทนาได้อย่างถูกต้องตรงกัน และได้ใจความที่ชัดเจน

แนวทางปฏิบัติ

1. ผู้รับคำปรึกษาพูดถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ หลายประเด็น ผู้ให้คำปรึกษาอาจสรุปแต่ละประเด็นก่อนที่ผู้รับคำปรึกษาจะเริ่มประเด็นต่อไป
2. ก่อนจบและเริ่มการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้ง ในกรณีที่มีการปรึกษาหลายครั้ง

3. ครึ่งสุดท้ายก่อนยุติการให้คำปรึกษา

4. ขอให้ผู้รับคำปรึกษาเป็นผู้สรุป โดยมีผู้ให้คำปรึกษาช่วยเสริมในส่วนสำคัญที่ผู้รับคำปรึกษามีได้กล่าวถึง หรือขาดหายไป

8. ทักษะการให้ข้อมูลและคำแนะนำ (Giving Information and Advising Skill)

ความหมาย การให้ข้อมูล เป็นการสื่อสารทางวาจาเกี่ยวกับข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆที่จำเป็นแก่ผู้รับคำปรึกษา

การให้คำแนะนำ เป็นการชี้แนะแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้รับคำปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ความรู้ ข้อมูลและรายละเอียดต่างๆที่จำเป็นแก่ผู้รับคำปรึกษา
2. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจปัญหาของตนเองและใช้
3. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษามีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ
4. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษามีทางเลือกและแนวทางปฏิบัติที่เขาอาจจะนึกไม่ถึง

แนวทางปฏิบัติ

การให้ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ให้ควรชัดเจน ถูกต้อง ครบถ้วน ใช้ภาษาง่ายๆ
2. ผู้ให้คำปรึกษาควรตรวจสอบความรู้และความต้องการเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้ข้อมูลจากผู้รับคำปรึกษาก่อนให้ข้อมูล เพื่อประหยัดเวลาและเป็นการให้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. หลังจากให้ข้อมูลแล้วผู้ให้คำปรึกษาควรตรวจสอบว่าข้อมูลที่ให้นั้น ผู้รับคำปรึกษา เข้าใจ ถูกต้องหรือไม่ โดยใช้วิธีให้ผู้รับคำปรึกษาทวนซ้ำ

การให้คำแนะนำ

1. ให้คำแนะนำเมื่อพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้รับ

คำปรึกษา ควรจะให้โอกาสผู้รับคำปรึกษาพิจารณาว่าวิธีปฏิบัตินั้นเป็นที่พอใจ เหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้หรือไม่

ข้อควรระวัง

การให้คำแนะนำมีข้อเสียอยู่หลายประการ ถ้าผู้รับคำปรึกษาได้รับคำแนะนำแล้วนำไปปฏิบัติและไม่ได้รับผลก็จะโทษผู้ให้คำปรึกษา หากได้รับผลดีผู้รับคำปรึกษาก็จะมาใหม่อีก เป็นการสร้างความรู้สึกผูกพันและพึ่งพิง นอกจากนี้การให้คำแนะนำมีโอกาสที่จะเกิดความเข้าใจไม่ตรงกันได้

9. ทักษะการชี้ผลที่ตามมา

ความหมาย การชี้ผลที่ตามมา เป็นการชี้ให้ผู้รับคำปรึกษาได้เห็นผลที่อาจตามมาจากการคิด การตัดสินใจ การวางแผนและการปฏิบัติของเขาเองทั้งในทางลบและทางบวก ผลที่ตามมานี้อาจเป็นได้ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในใจเขาหรือเหตุการณ์ภายนอก ซึ่งทำให้พฤติกรรมที่เป็นปัญหาคงอยู่รุนแรงขึ้นหรือลดลง เช่น

1. ด้านอารมณ์ความรู้สึก เช่น รู้สึกดี ไม่ดี กลุ้มใจ สับสน ไม่มั่นใจ ฯลฯ
2. ด้านร่างกาย เช่น ใจเต้น ปวดศีรษะ ท้องผูก เจ็บป่วย ฯลฯ
3. ด้านพฤติกรรม การปฏิบัติตัว กิจกรรมที่ทำ
4. ด้านความคิด ทศนคติ ความเชื่อ
5. ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น เวลา เหตุการณ์ สถานที่ เงิน ทรัพย์สิน ฯลฯ
6. ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนญาติ เพื่อนร่วมงาน

การชี้ผลที่ตามมาอาจทำได้ 2 ทาง คือ

1. การชี้ผลที่ตามมาในทางบวก เป็นการชี้ให้ผู้รับคำปรึกษา เห็นข้อดีและประโยชน์ที่จะได้รับ เป็นการสนับสนุนให้ผู้รับคำปรึกษากล้าตัดสินใจหรือปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้
2. การชี้ผลที่ตามมาในทางลบ เป็นการบอกถึงผลที่ไม่ดีหรือโทษที่อาจจะตามมาจากการตัดสินใจหรือการปฏิบัติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้รับรู้ถึงผลดีและผลเสียของการคิด การตัดสินใจ การวางแผนและการปฏิบัติของเขาเองทั้งในทางลบและทางบวก
2. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวทางปฏิบัติ

1. ทวนซ้ำหรือสะท้อนความรู้สึกเพื่อให้แน่ใจว่าผู้รับคำปรึกษาได้เข้าใจเหตุการณ์ได้ถูกต้อง
2. ให้ผู้รับคำปรึกษานึกถึงผลดีหรือผลเสียที่จะตามมาจากการตัดสินใจหรือการปฏิบัติของตนเอง
3. ผู้ให้คำปรึกษาชี้ผลที่ตามมาจากการรับรู้ของตนเอง
4. สรุปผลดีและผลเสียของการตัดสินใจหรือการปฏิบัติ

เป้าหมายการให้การปรึกษา

1. เป้าหมายระหว่างการให้การปรึกษา คือ การปฏิบัติตามเงื่อนไขของ คุณลักษณะของโรงเรียน สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติ ไม่เป็นภาระต่อสังคม
2. เป้าหมายสุดท้าย คือ การมีความสุข มีพฤติกรรมด้านบวก เกิดคุณลักษณะด้านบวก ลดและหลีกเลี่ยงปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านสุขภาพจิตโรงเรียน

- พรบ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546
- พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม
- พรบ.สุขภาพแห่งชาติพ.ศ 2550
- พรบ.สุขภาพจิต พ.ศ 2551 และ 2562 (ฉบับที่ 2)
- พรบ.การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการพ.ศ 2551 และแก้ไขเพิ่มเติม
- พรบ.คุ้มครองเด็ก 2546

บรรณานุกรม

กัลัญญา เพชรภรณ์ เอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยาครูสำหรับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (บทที่ 2 จิตวิทยาพัฒนาการตามช่วงวัย).

แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ. (2558). การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม ฉบับความสุข.

แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ และคณะ. (2559). การติดตามผลการรักษาเด็กออทิสติกที่ใช้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์. วารสารกุมารเวชศาสตร์ ตุลาคม-ธันวาคม

มาโนช หล่อตระกูลและปราโมทย์ สุนัขนิษฐ์. (2558). *จิตเวชศาสตร์รามาชิตี* (ครั้งที่4). กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตเวชศาสตร์คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาชิตี มหาวิทยาลัยมหิดล.

มณฑรา ธรรมบุศย์. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีจิตสังคมของอิริกสัน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2563, จากเว็บไซต์ : <https://sites.google.com/site/psychologybkk1/home/citwithya-phathnakar/thvsdi-cit-sangkham-khxng-xi-rik-san>

จิราภรณ์ ชินคำ. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีของอิริกสัน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2563, จากเว็บไซต์ : <https://sites.google.com/site/thvsdikhxngxirikhsan/naeana-tawphu-cad-tha>

รัก ชุณหกาญจน์ เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจิตวิทยาเด็ก (บทที่ 5 พัฒนาการวัยเด็กตอนต้น และ บทที่ 6 พัฒนาการวัยเด็กตอนกลาง). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

คู่มือสำหรับพ่อแม่เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการดูแลและพัฒนาเด็ก ตอน เด็กวัยเรียน 6 – 12 ปี. ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ

สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ <http://new.smartteen.net/infographic/127>

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. มหาวิทยาลัยมหิดล. การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม ฉบับความสุข. 2558

นิตยา คชภักดีและอรพิน เลิศสวัสดิ์ตระกูล. (2556). คู่มือการฝึกอบรม การทดสอบพัฒนาการเด็กปฐมวัย ฉบับแก้ไขปรับปรุง (ครั้งที่4). นครปฐม : โรงพิมพ์Graphic One.

พูลสุข สรียาภรณ์วารภรณ์ตั้งตรงไพโรจน์และวัชรภรณ์ ภัสสาสุนทร. (2532). พัฒนาการเด็กของเดนมอร์ (แปล). กรุงเทพฯ : เอช-เอนกการพิมพ์

ปราณี ชีระรังสฤษดิ์. สารนิพนธ์ ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี. มหาวิทยาลัยศิลปากร. ตัวกำหนดเขาวัวปัญญา. 2525

